

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ 2 ΕΤΩΝ
ΠΟΥ ΜΙΛΟΥΝ ΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΓΛΩΣΣΑ»**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΧΡΙΣΤΟΦΗ ΑΓΑΘΗ

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: Δρ. ΚΑΜΠΑΝΑΡΟΥ ΜΑΡΙΑ

ΠΑΤΡΑ 2009

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για την εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω την υπεύθυνη καθηγήτρια μου και επίκουρη καθηγήτρια του τμήματος Λογοθεραπείας στο ΑΤΕΙ Πάτρας, Δρ. Μαρία Καμπανάρου, για τις πολύτιμες συμβουλές της και την καθοδήγηση που μου έδινε καθ'όλη την διάρκεια διεξαγωγής της πτυχιακής μου εργασίας.

Οφείλω, επίσης, θερμές ευχαριστίες στους ιδιοκτήτες των ιδιωτικών νηπιαγωγείων για την άπειρη κατανόηση τους που με δέχτηκαν στα νηπιαγωγεία τους ώστε να διεκπεραιώσω την πτυχιακή μου εργασία.

Τέλος, θα ήταν παράλειψη από μεριάς μου να μην ευχαριστήσω τους γονείς των συμμετεχόντων αλλά και τους συμμετέχοντες για την συνεργασία τους στην πραγματοποίηση της συγκεκριμένης εργασίας. Χωρίς την συμμετοχή τους θα ήταν ανέφικτη η ερευνητική αυτή μελέτη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδες

i. Ευχαριστίες.....	2
ii. Περιεχόμενα	3
iii. Περίληψη.....	5
iv. Πρόλογος.....	7
v. Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή στην έρευνα.....	9
v.i. 1.1: Επίπεδα οργάνωσης του γλωσσικού συστήματος.....	9
v.ii. 1.2: Ορισμός Φωνολογίας.....	10
v.iii. 1.3: Φωνολογική ανάπτυξη και τα στάδια της.....	10
ix. 1.4: Φωνολογικές Διεργασίες και τα είδη τους.....	12
x. 1.5: Μια σύντομη περιγραφή της μελέτης.....	19
xi. 1.6: Οι στόχοι της παρούσας ερευνητικής μελέτης.....	21
xii. 1.7: Η σημαντικότητα της έρευνας.....	22
xiii. Κεφάλαιο 2: Βιβλιογραφική ανασκόπηση.....	23
xiv. 2.1 Beth McIntosh & Barbara J. Dodd (2008).....	23
xv. 2.2 Watt, Wetherby & Shumway(2006).....	25
xvi. 2.3 Ικανότητες Λόγου και Ομιλίας παιδιών ηλικίας 2-3 ετών.....	25
xvii. 2.4 Φωνητική ανάπτυξη σε παιδιά ηλικίας 24 μέχρι 36 μηνών που μιλούν την κυπριακή γλώσσα.....	27
xviii. Κεφάλαιο 3: Μεθοδολογία Έρευνας.....	29
xix. 3.1 Συμμετέχοντες.....	29
xx. 3.2 Κριτήρια επιλογής δείγματος.....	30
xxi. 3.3 Κριτήρια αποκλεισμού δείγματος.....	30
xxii. 3.4 Διαδικασία Έρευνας.....	30
xiii. Κεφάλαιο 4: Στατιστική Ανάλυση των Αποτελεσμάτων.....	36
xxiv. Κεφάλαιο 5: Συζήτηση.....	47

xxv. Παράρτημα:	50
xxvi. Παράρτημα 1 : Οι Φθόγγοι της Νέας Ελληνικής Γλώσσας.....	51
xxvii. Παράρτημα 2: Κωδικοί Διαδικασιών Απλοποίησης.....	54
xxiii. Παράρτημα 3: Απαντήσεις «Δοκιμασία Φωνητικής και Φωνολογικής Εξέλιξης».....	56
xxx. Παράρτημα 4: Ερωτηματολόγιο Ages & Stages Questionnaires.....	59
xxxi. Βιβλιογραφία	70

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Προηγούμενες μελέτες ξένων ερευνητών έχουν δείξει ότι η άμεση επίσημη αξιολόγηση της φωνολογίας στα 2 έτη είναι δυνατή και σημαντική (Beth McIntosh & Barbara J. Dodd, 2008) . Σκοπός των ερευνητών ήταν η αξιολόγηση δίχρονων παιδιών κατά φύλο και κατά ηλικιακή ομάδα για εκτίμηση της φωνολογίας για να καθορίσει εάν είναι δυνατός ο προσδιορισμός των παιδιών με λεκτικές δυσκολίες. Η αξιολόγηση των ερευνητών είχε τα εξής αποτελέσματα ότι η απόδοση των παιδιών κατά φύλο όσον αφορά τις φωνολογικές διεργασίες είναι η ίδια. Τα αποτελέσματα κατά ηλικιακή ομάδα είχαν διάφορα στο γεγονός ότι τα παιδιά 2,7-2,11 μηνών είχαν καλύτερα αποτελέσματα στις φωνολογικές διεργασίες από την ηλικιακή ομάδα των 2,1-2,6 μηνών. Επίσης από τα παιδιά που αξιολογήθηκαν από το φωνητικό ρεπερτόριο τους έλειπαν τα φωνήματα /θ/, /dz/, /ts/, /ʃ/ ενώ τα φωνήματα /δ/, /v, /ʒ/ δεν αξιολογήθηκαν. Αλλά επιπλέον έχει βρεθεί μέσα από την έρευνα των Mc Affe J. & Shipley (1998) ότι μπορούν να καθοριστούν τα χαρακτηριστικά ομιλίας παιδιών ηλικίας 2-3 ετών. Εντούτοις, μέχρι σήμερα, δεν έχει υπάρξει καμιά παρόμοια έρευνα, στο χώρο της Λογοθεραπείας, για τα κυπριακά δεδομένα. Σε αυτήν, λοιπόν, την μελέτη αξιολογώντας μια ομάδα παιδιών αποτελούμενη από 15 αγόρια και 15 κορίτσια που μιλούν μόνο την κυπριακή γλωσσά αξιολογήθηκαν ως προς την ανάπτυξη φωνολογικών διεργασιών στην ηλικία των 2,1-2,11 μηνών κατά φύλο και κατά ηλικιακή ομάδα. Όστε τα δεδομένα αυτής της μελέτης να συγκριθούν με τα δεδομένα άλλων ερευνών.

Τα σημαντικότερα συμπεράσματα επιβεβαίωσαν ότι η χρήση των φωνολογικών διεργασιών στην ηλικία των 2,1-2,11 μηνών μεταξύ αγοριών και κοριτσιών δεν υπάρχει διάφορα, δηλαδή τα αγόρια και τα κορίτσια βρίσκονται περίπου στο ίδιο επίπεδο, όσον αφορά τις αριθμητικές μετρήσεις. Επίσης, έδειξαν ότι η ηλικιακή ομάδα παιδιών 2,7-2,11 μηνών τα αποτελέσματα στις φωνολογικές διεργασίες ήταν καλύτερα από τα αποτελέσματα παιδιών ηλικίας 2,1 -2,6 ετών.

Επιπλέον, επιβεβαιώθηκε ότι τα φωνήματα που παράγουν και χρησιμοποιούν τα παιδιά στην ηλικία των 2,1-2,11 μηνών και μιλούν μόνο την κυπριακή γλωσσά συμβαδίζουν με τα φωνήματα που πρέπει να κατακτούν στην ηλικία των 2,6-3,0 σύμφωνα με την Ομάδα Έρευνας του Πανελληνίου Συλλόγου Λογοπεδικών (1995).

Η παρούσα ερευνητική μελέτη καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η αξιολόγηση στο φωνολογικό τεστ για την εκτίμηση τόσο των φωνημάτων όσο και των φωνολογικών διεργασιών δεν κάνει διακρίσεις μεταξύ κοριτσιών και αγοριών. Επίσης διαφορετικά σύνολα συχνά χρησιμοποιημένων λαθών μπορούν να προσδιοριστούν.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η ιδιαίτερη ικανότητα του ανθρώπου να παράγει έναρθρο λόγο αποτελεί ουσιαστική προϋπόθεση για την επικοινωνία του με άλλα άτομα, καθώς και την ανάπτυξη και εξέλιξη του σε σύγκριση με τα υπόλοιπα είδη του ζωικού βασιλείου (Πήτα,1998).

Ο άνθρωπος για να επικοινωνήσει χρειάζεται λόγο και ομιλία. Ομιλία για να εκφράζει προφορικά αυτά που σκέπτεται ή αισθάνεται και λόγο για να αντιλαμβάνεται και να κατανοεί τους γύρω του και ότι συμβαίνει στο περιβάλλον το οποίο ζει. Η ομιλία είναι προφορική ενώ ο προφορικός λόγος ως εκφραστική και αντιληπτική διαδικασία καθώς και ο γραπτός λόγος ως γραφή και ανάγνωση, θεωρούνται η κατεξοχήν ικανότητες του επικοινωνούντος ανθρώπου, δεξιότητες που του επιτρέπουν την αλληλεπίδραση, συνύπαρξη και προσαρμογή τόσο με το φυσικό περιβάλλον γύρω του όσο και με τους ομοίους του (Πήτα,1998).

Ο λόγος, δηλαδή ο μηχανισμός παράγωγης και πρόσληψης μηνυμάτων που διαθέτει ο άνθρωπος, είναι γνωστός με τον όρο «γλωσσική ικανότητα», ενώ η ομιλία, η εφαρμογή δηλαδή της γλωσσικής ικανότητας αναφέρεται στη βιβλιογραφία ως επικοινωνιακή ικανότητα ή γλωσσική εφαρμογή (Μπαμπινιώτης, 2002).

Με τον ορό γλωσσική ανάπτυξη αναφερόμαστε μόνο στη γνώση του γλωσσικού συστήματος δηλαδή στη γλωσσική ικανότητα και όχι στη χρήση του συστήματος αυτού σε πραγματικές συνθήκες επικοινωνίας, δηλαδή στην επικοινωνιακή ικανότητα.(Κατή,2000)

Η εργασία αυτή πραγματεύεται το θέμα ανάπτυξης των φωνολογικών διαδικασιών σε παιδιά 2 ετών που μιλούν την κυπριακή γλώσσα. Σκοπός της έρευνας είναι ο προσδιορισμός των φωνολογικών διεργασιών που χρησιμοποιούν τα παιδιά ηλικίας 2,1-2,11 μηνών που μιλούν μόνο την

κυπριακή γλώσσα, προσδιορισμός των φωνολογικών διεργασιών κατά φύλο και κατά ηλικιακή ομάδα δηλ. σε δυο ομάδες 2,1-2,6 μηνών και 2,7-2,11 μηνών.

Οι στόχοι αυτής της ερευνητικής μελέτης είναι η εξής:

1.Αξιολόγηση των φωνολογικών διαδικασιών και των φωνημάτων που χρησιμοποιούν τα παιδιά κατά την παράγωγη ομιλίας και σύγκριση αυτών, με τις διαδικασίες απλοποίησης και τα φωνήματα που πρέπει να χρησιμοποιεί και να έχει κατακτήσει ένα παιδί αυτής της ηλικίας σύμφωνα με τη «Δοκιμασία Φωνητικής και Φωνολογικής Εξέλιξης» της Ομάδας Έρευνας του Πανελληνίου Συλλόγου Λογοπεδικών» (1995).

2.Προσδιορισμός της νοητικής ηλικίας των παιδιών και σύγκριση τους με τη χρονολογική τους ηλικίας σύμφωνα με το ερωτηματολόγιο Ages&Stages Questionnaires A Parent-Completed, Child-Monitoring System (Diane Bricker & Jane Squires, 1999).

Κεφάλαιο 1:

Εισαγωγή στην Έρευνα

Το κεφάλαιο αυτό στοχεύει να παρουσιάσει ένα ορισμό για το τι είναι φωνολογία, το ορισμό των φωνολογικών διαδικασιών και τα είδη των φωνολογικών διαδικασιών καθώς επίσης και τι σημαίνει ο ορισμός φωνολογική ανάπτυξη στο παιδί και τα στάδια της. Επίσης είναι σημαντικό να αναφερθούν τα επίπεδα οργάνωσης του γλωσσικού συστήματος.

1.1 Επίπεδα οργάνωσης του γλωσσικού συστήματος

Η οργάνωση του γλωσσικού συστήματος θεωρείται ότι επιτελείται σε τρία τουλάχιστον διαφορετικά επίπεδα: ένα επίπεδο **φωνολογικό** όπου οργανώνονται οι ίδιοι ήχοι για γλωσσική χρήση, ένα επίπεδο **σημασιολογικό** όπου οργανώνονται οι έννοιες για γλωσσική χρήση και, τέλος, ένα κυρίως **γραμματικό** επίπεδο που συνδέει τα δυο προηγούμενα. Στην τελευταία περίπτωση, εμπεριέχονται ο **συντακτικός** και ο **μορφολογικός** τομέας της γλώσσας, που αναφέρονται αντίστοιχα στον τρόπο που συνδυάζονται οι λέξεις για να σχηματιστούν προτάσεις καθώς και οι γραμματικές μονάδες που είναι μικρότερες από την λέξη για να σχηματιστούν οι λέξεις (Κατή,2000).

Στο φωνολογικό επίπεδο οργανώνεται η τεραστία ποικιλία ήχων σε λίγες μόνον κατηγορίες ήχων που κάθε συγκεκριμένη γλώσσα χρησιμοποιεί για να σημαίνει έννοιες . Το αποτέλεσμα είναι ένας μικρός αριθμός φωνολογικών μονάδων τα λεγόμενα φωνήματα που συνδυάζεται με βάση τους φωνολογικούς κανόνες. Στο σημασιολογικό επίπεδο , οργανώνεται η τεραστία ποικιλία εννοιών , με αποτέλεσμα μονάδες στο επίπεδο της λέξης αλλά και της πρότασης. Τέλος, το επίπεδο της σύνταξης και της μορφολογίας αφορά τους συνδυασμούς των γραμματικών μονάδων της πρότασης και της λέξης. Οι συντακτικές κατηγορίες όπως το ρήμα αντιστοιχούν συνήθως σε ό,τι καθημερινά αποκαλούμε μέρη του λόγου. Οι μορφολογικές κατηγορίες όπως ο χρόνος των ρημάτων, δηλώνονται σε επιμέρους συνθετικά της λέξης όπως οι γραμματικές καταλήξεις (Κατή,2000).

1.2 Ορισμός Φωνολογίας

Η **φωνολογία** είναι οι ήχοι που οργανώνονται σε ένα μικρό αριθμό από κατηγορίες ή μονάδες –κυρίως τα λεγόμενα φωνήματα όπως το ελληνικό /p/ (=π) – που οι ίδιες δεν έχουν νόημα και συνθέτονται με βάση κάποιες αρχές για να οικοδομηθούν μονάδες με νόημα δηλαδή οι λέξεις. Έχει τεραστία όμως σημασία το γεγονός ότι η οργάνωση των ήχων σε μονάδες του φωνολογικού επιπέδου είναι περίπλοκη και αφηρημένη (Κατή,2000).

1.3 Φωνολογική ανάπτυξη στο παιδί και τα στάδια της

Η πρώτη περίοδος της γλωσσικής εξέλιξης ενός παιδιού περιλαμβάνει σχεδόν αποκλειστικά την ανάπτυξη του φωνολογικού συστήματος και εκτείνεται χρονικά συνήθως στους 12 πρώτους μήνες της ζωής του. Η φωνολογική ανάπτυξη δεν σταμάτα σε αυτό το διάστημα, συνεχίζεται και αργότερα. Αλλά αυτή η πρώτη φωνολογική περίοδος διαφοροποιείται από τις επόμενες ως προς το ότι κατά τη διάρκεια της πραγματοποιείται η πιο έκδηλη ανάπτυξη του γλωσσικού συστήματος σε φωνολογικό επίπεδο και θεωρείται προπαρασκευαστική για τη μετέπειτα συντακτική και σημασιολογική του εξέλιξη (Πήτα,1998).

Πιο κάτω αναφέρονται τα στάδια της φωνολογικής ανάπτυξης:

A. Εγγενής και άναρθροι ήχοι (περίπου 0-4 μήνες)

Στους πρώτους δυο μήνες, το βρέφος παράγει κυρίως άναρθρους ήχους ως απόρροια αντανακλαστικών όπως ο βήχας και το κλάμα. Οι ήχοι αυτοί δεν μοιάζουν με τους γλωσσικούς, επειδή δεν έχουν την ακουστική δομή των φωνημάτων. Ο βήχας θυμίζει ωστόσο τα σύμφωνα επειδή κάπου παρεμποδίζεται η εκροή του αέρα ενώ το κλάμα θυμίζει τα φωνήεντα. Στους επομένους δυο μήνες, οι ήχοι προσεγγίζουν αμυδρά την δομή των φωνημάτων καθώς και των συλλαβών. Οι αντανακλαστικοί ήχοι της προηγούμενης

περιόδου θυμίζουν ως επί το πλείστον τα φωνήεντα όπως το /α/ και το /υ/ και εξακολουθούν να κυριαρχούν και σε αυτή την φάση. Παρατηρούνται επίσης οι ήχοι που θυμίζουν τα ουρανικά σύμφωνα όπως το /γ/, /κ/ , /χ/ και το /g/ που προφανώς έχουν κάποια σχέση με το βήχα. Ο συνδυασμός μάλιστα αυτών των δυο τύπων ήχου σε συλλαβικού τύπου ενότητες μας δίνει εκφορές όπως το αγκου (Κατή,2000).

B. Φωνητικό παιχνίδι (περίπου 4-7μηνες)

Σε αυτό το στάδιο το ρεπερτόριο ήχων πλουτίζεται σημαντικά και προσεγγίζει ακόμη περισσότερο την ακουστική δομή φωνημάτων και συλλαβών. Το χαρακτηριστικότερο στοιχείο αυτής της φάσης είναι ένα συστηματικό παιχνίδι εξάσκησης με τους ήχους , όπου την επανάληψη ενός ήχου την διαδέχεται απροσδόκητα η επανάληψη ενός άλλου (Κατή,2000).

Γ. Βάβισμα (περίπου 7-18μηνες)

Σε αυτήν την φάση, το παιχνίδι με την παραγωγή ήχων γίνεται ακόμη πιο συστηματικό. Σε μια πρώτη περίοδο, παρατηρείται περισσότερο η επανάληψη των στερεότυπων συλλαβών όπως μπα, μπα, μπα. Σε δεύτερο στάδιο , τα παιδιά παίζουν με μη στερεότυπες συλλαβές όπως το ντα, μπα, ντι. Παράγουν επίσης φωνητικά συμπλέγματα όπως το παπούκι, που θυμίζουν για πρώτη φορά την δομή των λέξεων εφόσον πρόκειται για σύνολα συλλαβών που περιστρέφονται γύρω από μια τουλάχιστον τον(Κατή,2000).

Οι παραγόμενοι ήχοι έχουν , στο τέλος αυτής της περιόδου αποκτήσει τη δομή των περισσότερων φωνημάτων των γλωσσών του κόσμου (Κατή,2000).

1.4 Φωνολογικές διαδικασίες και τα είδη τους

Η φωνολογική πραγμάτωση των παιδιών δεν είναι τυχαία, αλλά διαφέρει με συγκεκριμένους και συστηματικούς τρόπους από την εκφορά των ενηλίκων.

Μετά από την εμφάνιση των πρώτων 50 λέξεων- των πρωτολέξεων-όπου η κάθε λέξη είναι ένα ενιαίο φωνητικό σύνολο, το παιδί υπακούοντας σε μια σειρά **φωνολογικών διαδικασιών απλοποίησης, οργανώνει ένα ατομικό, αυτόνομο σύστημα.**

Το σύστημα του έχει λιγότερα φωνήματα και λιγότερες αντιθέσεις από ότι το σύστημα των ενηλίκων, αλλά τελικός στόχος είναι να το διευρύνει και τελικά να κατακτήσει το φωνολογικό σύστημα των ενηλίκων.

Οι βασικές αρχές των φωνολογικών διαδικασιών είναι οι ίδιες για όλα τα παιδιά και για όλες τις γλώσσες. Κάθε παιδί όμως μπορεί να τις χρησιμοποιήσει με διαφορετικό τρόπο. Οι φωνολογικές διαδικασίες επηρεάζονται και από το λειτουργικό ρόλο του κάθε φωνήματος στο συγκεκριμένο φωνολογικό σύστημα. Αυτά τα δυο στοιχεία ερμηνεύουν τις ατομικές και διαγλωσσικές διαφορές που εμφανίζονται.

Είδη των Φωνολογικών Διαδικασιών είναι:

• Δομικές Διαδικασίες Απλοποίησης

• Συστημικές Διαδικασίες Απλοποίησης

Δομικές Διαδικασίες Απλοποίησης

Οι δομικές διαδικασίες είναι οι στρατηγικές απλοποίησης της δομής μιας φωνητικής ακολουθίας (συλλαβής, λέξης, πρότασης).

Οι διαδικασίες αυτές αφορούν είτε στη μείωση των διαφοροποιητικών χαρακτηριστικών που υπάρχουν είτε στην απλοποίηση της φωνοτακτικής δομής της ακολουθίας: Αυτές είναι:

1. Η πτώση συλλαβής. Το παιδί απλουστεύει τη δομή των πολυσύλλαβων λέξεων παραλείποντας μια ή και περισσότερες από τις μη τονιζόμενες συλλαβές. Οι συλλαβές που κατά κανόνα παραλείπονται είναι αυτές που βρίσκονται πριν από την τονισμένη συλλαβή.

π.χ. ντουλάπα → 'lara

2. Ο αναδιπλασιασμός. Το παιδί επαναλαμβάνει ολόκληρη ή μέρος της τονισμένης συνήθως συλλαβής.

2α. Ολικός αναδιπλασιασμός. Το παιδί επαναλαμβάνει ολόκληρη την τονισμένη συλλαβή.

π.χ. κουτί → ti'ti

2β. Μερικός αναδιπλασιασμός. Το παιδί επαναλαμβάνει μέρος της συλλαβής, δηλαδή ή το σύμφωνο ή το φωνήεν.

π.χ. μήλο → 'mimo

3. Η πτώση του φωνήματος ή συμπλέγματος συμφώνων. Το παιδί παραλείπει ένα φώνημα ή σύμπλεγμα και απλοποιεί την φωνοτακτική δομή της λέξης.

π.χ. χώμα → 'oma

σπίτι → iti

Σημείωση 1: Οι παραλείψεις συμπλεγμάτων είναι αρκετά σπάνιες. Τα συμπλέγματα συνήθως απλοποιούνται («Δοκιμασία Φωνητικής και Φωνολογικής Εξέλιξης» Ομάδα Έρευνας Πανελληνίου Σύλλογος Λογοπεδικών, 1995).

Σημείωση 2: Ένα σημαντικό ποσοστό παιδιών, για την κατάκτηση του φωνήματος /r/ , περνά αρχικά από την αντίθεση με το Ø. Σε αυτήν την

περίπτωση πρόκειται για μια συστημική διαδικασία που όμως τροποποιεί και την φωνοτακτική δομή της λέξης.

4. Η πτώση φωνήματος κλειστής συλλαβής. Το παιδί παραλείπει το τελικό σύμφωνο κλειστής συλλαβής, είτε αυτή βρίσκεται στο τέλος της λέξης με τα σύμφωνα /s/ και /n/ ή μέσα στη λέξη.

π.χ. καφές → ka'fe

π.χ. πόρτα → 'pota

Σημείωση στο λεξιλόγιο της έρευνας υπάρχουν κλειστές συλλαβές και με το /s/ στο τέλος της λέξης και κλειστές συλλαβές με τα /θ/, /r/, /l/ μέσα στη λέξη.

5. Η αρμονία συμφώνων. Το παιδί με αυτήν την διαδικασία προσπαθεί να εναρμονίσει τα φωνήματα μιας λέξης, μειώνοντας τα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά τους.

Ένα ή περισσότερα φωνήματα μιας λέξης επηρεάζονται από ένα γειτονικό φώνημα, που μπορεί να προηγείται ή να ακολουθεί και αποκτούν ένα ή δυο κοινά χαρακτηριστικά με αυτό το φώνημα ή γίνονται ταυτόσημα.

Η εναρμόνιση μπορεί να γίνει και ως προς τα 3 διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά:

α) τον τόπο π.χ. σάκα → 'sata

β) τον τρόπο π.χ. καπνός → ka'mnos

γ) την ηχηρότητα π.χ. κάγκελο → 'ga elo

(«Δοκιμασία Φωνητικής και Φωνολογικής Εξέλιξης» Ομάδα Έρευνας Πανελληνίος Σύλλογος Λογοπεδικών, 1995).

Σημείωση : Η διαδικασία αυτή δεν υπονοεί την απουσία των φωνημάτων που εναρμονίζονται από το σύστημα του παιδιού. Τα φωνήματα αυτά μπορεί να υπάρχουν και να λειτουργούν σε άλλα φωνημικά περιβάλλοντα.

6.Η μετάθεση-Η μετακίνηση

6α.Μετακίνηση είναι η διαδικασία με την οποία το παιδί μεταθέτει ένα φώνημα σε άλλη θέση μέσα στη λέξη απλοποιώντας τη φωνοτακτική δομή της. Παρατηρείται στις λέξεις με κλειστή συλλαβή μέσα στη λέξη και είναι ένα μεταβατικό στάδιο πριν την κατάκτηση της.

π.χ. πόρτα → pro'ta

7.Η απλοποίηση συμπλεγμάτων συμφώνων. Η διαδικασία αυτή χρησιμοποιείται σχεδόν από όλα τα παιδιά. Στα συμπλέγματα με /s/ + σύμφωνο εκπίπτει συνήθως το /s/. Στα συμπλέγματα με σύμφωνο + υγρό ή /ç/ /j/, εκπίπτει συνήθως το υγρό ή τα /ç/,/j/.

Στα τριπλά συμπλέγματα συνήθως τελευταίο εμφανίζεται το υγρό ή τα /ç/, /j/.

Η διαδικασία κατάκτησης των /ks/ , /ps/ ακολουθεί μια ιδιαίτερη πορεία.

/ks/→[k] ή [ts] ή [s]→ /ks/

Συστημικές Διαδικασίες Απλοποίησης

Είναι οι διαδικασίες απλοποίησης των φωνημικών αντιθέσεων. Περιγράφουν την πορεία οργάνωσης των φωνημικών αντιθέσεων, οι οποίες πραγματοποιούνται μέσα στα πλαίσια μιας ομάδας φωνημάτων με κοινά διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά («Δοκιμασία Φωνητικής και Φωνολογικής Εξέλιξης» Ομάδα Έρευνας Πανελλήνιος Σύλλογος Λογοπεδικών, 1995).

Αυτές είναι:

1.Η εμπροσθοποίηση. Το παιδί αντικαθιστά τα οπίσθια φωνήματα με πρόσθια. Συνήθως αντικαθιστά τα υπερωικά /k,g/ με τα οδοντικά /t,d/.

π.χ. κάγκελο → ta' elo)

2.Η οπισθοποίηση. Είναι η αντίθετη διαδικασία. Το παιδί αντικαθιστά τα πρόσθια φωνήματα με οπίσθια φωνήματα. Συνήθως αντικαθιστά τα οδοντικά /t,d/ με τα υπερωικά /k,g/.

π.χ. ντουλάπα → gu'lapa

3.Η στιγμικοποίηση. Το παιδί χρησιμοποιεί στη θέση των συνέχων ή των προστριβόμενων φωνημάτων ομοοργανικά στιγμιαία ή κάποιο άλλο στιγμιαίο με γειτονική θέση.

π.χ. σύννεφο → sinero

4. Η ηχηροποίηση. Το παιδί αντικαθιστά ένα άηχο φώνημα με το ηχηρό που έχει τον ίδιο τρόπο και τον ίδιο τόπο άρθρωσης.

π.χ. καφές (kaves)

5.Η αηχοποίηση. Η αντίστροφη διαδικασία. Το παιδί αντικαθιστά ένα ηχηρό φώνημα με το άηχο που έχει τον ίδιο τρόπο και τον ίδιο τόπο άρθρωσης.

π.χ. μπανάνα → ra' nana

Σημείωση : Οι διαδικασίες 4 και 5 εντοπίζονται στις περιπτώσεις που στο φωνημικό περιβάλλον δεν υπάρχει : ηχηρό φώνημα στη διαδικασία 4 και άηχο στη διαδικασία 5. Αν υπάρχει : τότε πρόκειται για τη δομική διαδικασία της αρμονίας («Δοκιμασία Φωνητικής και Φωνολογικής Εξέλιξης» Ομάδα Έρευνας Πανελλήνιος Σύλλογος Λογοπεδικών, 1995).

-κυρίαρχη διαδικασία για την κατάκτηση των υγρών είναι:

$/l/ \rightarrow [\emptyset] \text{ ή } [\lambda]$ $/r/ \rightarrow [\emptyset] \text{ ή } [l] \rightarrow /r/$

Τα φωνήματα $/\theta/$, $/\delta/$ στα πρώτα στάδια οργάνωσης του φωνολογικού συστήματος στιγματικοποιούνται.

π.χ. θέλω \rightarrow 'telo

6.Χειλικοποίηση. Το παιδί υιοθετεί μια πιο πρόσθια θέση $/\theta/ \rightarrow /f/$, $/\delta/ \rightarrow /v/$.

7.Φατνικοποίηση. Το παιδί υιοθετεί μια πιο οπίσθια θέση $/\theta/ \rightarrow /s/$, $/\delta/ \rightarrow /z/$.

$/\theta/ \rightarrow [t] \text{ ή } [f] \text{ ή } [s]$

$/\delta/ \rightarrow [d] \text{ ή } [v] \text{ ή } [z] \rightarrow /\delta/$

Π.χ. θέλω \rightarrow 'telo \rightarrow 'felo ή thelo \rightarrow selo

8.Τα προστριβόμενα $/ts/$, $/dz/$ στα πρώτα στάδια οργάνωσης του φωνολογικού συστήματος του στιγματικοποιούνται.

π.χ. παπούτσι \rightarrow ra'puti

Καθώς διευρύνεται το σύστημα του παιδιού, η κατάκτηση αυτών των φωνημάτων συνήθως περνά από την ακόλουθη διαδικασία:

$/ts/ \rightarrow [t] \text{ ή } [s] \rightarrow /ts/$

$/dz/ \rightarrow [d] \text{ ή } [z] \rightarrow /dz/$

Π.χ. παπούτσι \rightarrow ra'puti \rightarrow ra'pusi \rightarrow ra'putsi

(«Δοκιμασία Φωνητικής και Φωνολογικής Εξέλιξης» Ομάδα Έρευνας Πανελληνίος Σύλλογος Λογοπεδικών, 1995).

Άλλες Διαδικασίες Απλοποίησης

Κατά την πορεία οργάνωσης του φωνολογικού συστήματος ορισμένα παιδιά χρησιμοποιούν κάποιες συστημικές και δομικές στρατηγικές απλοποίησης, λιγότερο κοινές ή κάποιες ιδιοσυστατικές στρατηγικές.

Αυτές είναι:

Δομικές Διαδικασίες Απλοποίησης

1.Η επένθεση. Το παιδί προσθέτει ένα φώνημα είτε ανάμεσα σε δυο σύμφωνα π.χ. σπίτι → sipiti είτε ανάμεσα σε δυο φωνήεντα π.χ. αέρας → ajeras είτε ακόμη στο τέλος της λέξης π.χ. παίζουν → rezune.

Η προσθήκη του φωνήματος διευκολύνει το παιδί γιατί απλουστεύει τη φωνοτακτική δομή της λέξης. Οι δυο τελευταίες περιπτώσεις επένθεσεις παρατηρούνται και στην ομιλία των ενηλίκων για αυτό δεν θεωρούνται εξελικτικές φωνολογικές διαδικασίες.

2.Η συγχώνευση. Το παιδί αντικαθιστά δυο συνεχόμενα φωνήματα με ένα τρίτο, το οποίο διατηρεί διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά και των δυο φωνημάτων.

π.χ. σπίτι → fiti

Το /f/ έχει κοινό τρόπο με το /s/ είναι συνεχές και κοινό τόπο με το /p/ είναι χειλικό («Δοκιμασία Φωνητικής και Φωνολογικής Εξέλιξης» Ομάδα Έρευνας Πανελλήνιος Σύλλογος Λογοπεδικών, 1995).

Συστηματικές Διαδικασίες Απλοποίησης:

1.Η ουρανικοποίηση των συνεχών. Το παιδί για την κατάκτηση των συνεχών φωνημάτων ακολουθεί την διαδικασία της ουρανικοποίησης, που είναι ένα ενδιάμεσο στάδιο ανάμεσα στη στιγμικοποίηση και στη σωστή πραγμάτωση τους.

π.χ. ζωνη →zoni

2.Η ουρανικοποίηση των υγρών. Το παιδί για την κατάκτηση των υγρών φωνημάτων ακολουθεί την διαδικασία της ουρανικοποίησης και χρησιμοποιεί το/j/ στη θέση των υγρών.

π.χ. νερό →nejo

Σημείωση : Η ομάδα έρευνας αφαίρεσε την διαδικασία «γλωσσολίσθηση των υγρών» γιατί τελικά υιοθέτησε την άποψη ότι στην Ελληνική γλωσσά δεν υπάρχει το προσεγγιστικό /j/ αλλά τα ουρανικά /ç/ , /j/ .

3.Η ουδετεροποίηση. Το παιδί αντικαθιστά ένα φωνήεν με ένα άλλο, συνήθως το /e/ γίνεται /a/.

Ιδιοσυστατικές μη-αναλύσιμες διαδικασίες

Το παιδί χρησιμοποιεί κάποιες διαδικασίες που δεν εμπίπτουν σε καμιά από αυτές που ήδη έχουν αναφερθεί.

π.χ. φάντασμα →'basas

Είναι σημαντικό να εντοπιστούν οι τυχόν ιδιοσυστατικές διαδικασίες που χρησιμοποιεί το παιδί , γιατί επιβαρύνουν το φωνολογικό του σύστημα και κάνουν την ομιλία του δυσνόητη(«Δοκιμασία Φωνητικής και Φωνολογικής Εξέλιξης» Ομάδα Έρευνας Πανελλήνιος Σύλλογος Λογοπεδικών ,1995).

1.5 Μια σύντομη περιγραφή της ερευνητικής έρευνας

Για την πραγματοποίηση αυτής της μελέτης θα ληφθούν 30 δείγματα ομιλίας από παιδιά ηλικίας 2,1-2,11μηνων από αγόρια και κορίτσια που μιλούν την κυπριακή γλωσσά μέσω κατονομασίας εικόνων είτε αυθόρμητα είτε μετά από μίμηση του εξεταστή. Σκοπός λήψης του δείγματος είναι ο προσδιορισμός των

φωνολογικών διαδικασιών που χρησιμοποιεί το κάθε παιδί ξεχωριστά αλλά και κατά φύλο καθώς και κατά ηλικιακή ομάδα. Αφού ληφθεί το δείγμα, η ανάλυση των δειγμάτων θα γίνει μέσω του ποσοστού των φωνολογικών διαδικασιών που χρησιμοποιούνται . Θα αξιολογηθούν μέσω επισήμων τεστ οι φωνολογικές διαδικασίες που χρησιμοποιούν τα παιδιά . Ακόμη θα γίνει και προσδιορισμός της νοητικής τους ηλικίας και σύγκριση του με την χρονολογική τους ηλικία μέσω ενός ερωτηματολογίου που θα δοθεί στους γονείς ώστε αν το παιδί τηρεί τα απαραίτητα προσόντα να συνεχίσει στην ερευνητική μελέτη για να μπορεί να αξιολογηθεί.

Θα πραγματοποιηθεί το παρακάτω επίσημο τεστ με στόχο την διεξαγωγή περισσότερων δεδομένων που θα συγκριθούν με τα δεδομένα ομιλητών που έχει οριστεί μέσα από έρευνες ως `` φυσιολογικοί `` ομιλητές ώστε να είναι όσο το δυνατό πιο αξιόπιστο το τελικό συμπέρασμα :

1. Δοκιμασία Φωνητικής και Φωνολογικής Εξέλιξης (Ομάδα Έρευνας Πανελληνίου Σύλλογος Λογοπεδικών, 1995). Το τεστ αυτό αποτελείται από 70 άπλες εικόνες τις οποίες το παιδί κατονομάζει είτε αυθόρμητα είτε μετά από μίμηση . Ο εξεταστής καταγράφει φωνητικά τις λέξεις που παράγει το παιδί κατά την διάρκεια διεξαγωγής του τεστ και στη συνέχεια αξιολογεί ποιο είδος φωνολογικής διαδικασίας χρησιμοποιεί το κάθε παιδί ξεχωριστά, κατά φύλο και κατά ηλικία ομάδα, όπου αυτό θα γίνει με την βοήθεια του πινάκα όπου υπάρχουν συνοπτικά οι κωδικοί διαδικασιών απλοποίησης που έχει ορίσει ο Πανελλήνιος Σύλλογος Λογοπεδικών . Έπειτα θα γίνει η σύγκριση των αποτελεσμάτων αυτών με τα στοιχεία της Ομάδας Έρευνας του Πανελληνίου Συλλόγου Λογοπεδικών. Επίσης με το τεστ αυτό θα αξιολογηθεί το αν τα φωνήματα που χρησιμοποιούν (παράγουν) μεμονωμένα τα παιδιά σαν σύνολο στην ηλικία των 2,1-2,11 ετών αντιστοιχούν στην χρονολογική τους ηλικία

συγκρίνοντας τα αποτελέσματα με τα στοιχεία της Ομάδας Έρευνας του Πανελληνίου Συλλόγου Λογοπεδικών (1995).

2. Προσδιορισμός της νοητικής ηλικίας του παιδιού και σύγκριση του με την χρονολογική του ηλικία μέσω του ερωτηματολογίου Ages & Stages Questionnaires (ASQ). Το ερωτηματολόγιο αυτό θα δοθεί στους γονείς ώστε να το συμπληρώσουν οι ίδιοι. Σημαντικό είναι οι γονείς όταν απαντήσουν το ερωτηματολόγιο να σιγουρευτούν ότι το παιδί τους είναι έτοιμο και ξεκούραστο και να προσπαθήσουν να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο σαν παιχνίδι για να είναι ευχάριστο σε αυτούς και το παιδί τους. Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει δραστηριότητες όπως η επικοινωνία, δραστηριότητες κίνησης με τα πόδια και τα χέρια, λύσεις προβλημάτων, προσωπικές και κοινωνικώς δραστηριότητες.

1.6 Οι στόχοι της παρούσας έρευνας

1. Αξιολόγηση των φωνολογικών διαδικασιών και φωνημάτων που χρησιμοποιούν τα παιδιά κατά την παράγωγή ομιλίας και σύγκριση αυτών, με τις διαδικασίες απλοποίησης και τα φωνήματα που πρέπει να χρησιμοποιεί και να έχει κατακτήσει ένα παιδί αυτής της ηλικίας σύμφωνα με τη «Δοκιμασία Φωνητικής και Φωνολογικής Εξέλιξης» της Ομάδας Έρευνας του Πανελληνίου Συλλόγου Λογοπεδικών»(1995).
2. Προσδιορισμός της νοητικής ηλικίας των παιδιών και σύγκριση τους με τη χρονολογική τους ηλικία σύμφωνα με το ερωτηματολόγιο Ages&Stages Questionnaires A Parent-Completed, Child-Monitoring System.

1.7 Η σημαντικότητα της έρευνας

Η παρούσα ερευνητική μελέτη είναι σημαντική γιατί είναι η πρώτη φορά που στο χώρο της Λογοθεραπείας θα μελετηθεί η ανάπτυξη των φωνολογικών διαδικασιών σε παιδιά ηλικίας 2 ετών που μιλούν την κυπριακή γλώσσα και θα συγκριθεί με αλλά αποτελέσματα άλλων ερευνών.

Η μελέτη αυτή θα παρέχει δεδομένα για μελλοντική έρευνα πάνω στο δείγμα που θα χρησιμοποιηθεί . Η μελλοντική έρευνα μπορεί να αξιολογήσει την ανάπτυξη φωνολογικών διαδικασιών στην ηλικία πάνω των 4 ετών για να διαπιστωθεί αν υπήρξε αλλαγή στα παιδιά που συμμετείχαν και κατά φύλο αλλά και κατά ηλικιακή ομάδα (σε περίπτωση που είναι εφικτό να γίνει). Επίσης μπορεί να αξιολογήσει την βασική εκπαίδευση (γραφή και ανάγνωση) των παιδιών που συμμετείχαν. Επίσης μια μελλοντική έρευνα στα ίδια παιδιά, όπου αξιολογηθήκαν σε αυτήν την ερευνητική μελέτη, θα μπορούσε να βοηθήσει στο να διαπιστωθεί αν τα παιδιά αυτά θα παράγουν και θα χρησιμοποιούν όλα τα φωνήματα της νέας ελληνικής γλώσσας στην ηλικία των 6 ετών. Αυτό μπορεί να γίνεται όχι μόνο στην ηλικία των 6 ετών, αλλά μπορεί να γίνεται σε οποιαδήποτε ηλικία, ώστε να διαπιστωθεί αν υπήρξε βελτίωση ή σταθεροποίηση.

Κεφάλαιο 2

Βιβλιογραφική ανασκόπηση

Στο κεφάλαιο αυτό παραθέτονται οι ικανότητες λόγου και ομιλίας παιδιών ηλικίας 2 έως 3 ετών. Αναφέρονται επίσης τα αποτελέσματα διαφόρων ερευνών που αφορούν την ανάπτυξη φωνολογικών διαδικασιών σε ηλικία 2 ετών.

2.1 Two-year-olds' phonological acquisition: Normative data. Η έρευνα των Beth McIntosh & Barbara J. Dodd(2008).

Σκοπός της μελέτης η αξιολόγηση δίχρονων παιδιών για εκτίμηση της φωνολογίας για να καθιερώσει τα κανονιστικά στοιχεία και να καθορίσει εάν είναι δυνατός ο πρόωρος προσδιορισμός των παιδιών με λεκτικές δυσκολίες.

Αξιολογήθηκαν 62 παιδιά , 35 κορίτσια και 27 αγόρια , ηλικίας 25-35 μηνών. Κάθε παιδί αξιολογήθηκε ξεχωριστά χρησιμοποιώντας το PLS (Preschool language scale-προσχολική γλωσσική κλίμακα) και το TPT (Toddler phonology Test – δοκιμή φωνολογίας μικρών παιδιών) όπου τα παιδιά αξιολογήθηκαν είτε στο σπίτι είτε στο κέντρο φροντίδας τους. Η έμφυτη περιέργεια τους να εξερευνήσουν τα βιβλία με εικόνες και τα παιχνίδια έκανε πιο εύκολη την εξέταση. Τα παιδιά κατονόμασαν 32 λέξεις-στόχους από 29 εικόνες του TPT για την διαγνωστική αξιολόγηση της άρθρωσης και της φωνολογίας. Οι λέξεις- στόχοι επιλέχτηκαν σύμφωνα με την ηλικία που έμαθαν τα ονόματα για τα αντικείμενα.

Σκοπός της έρευνας είναι να αξιολογήσει τα παιδιά κατά φύλο και κατά ηλικιακές ομάδες δηλαδή 2 ομάδες ηλικίας 2,1-2,6 μηνών και ηλικίας 2,7-2,11 μηνών. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι αγόρια και κορίτσια βρισκόταν στο ίδιο επίπεδο. Κατά ηλικιακή ομάδα τα μεγαλύτερα παιδιά ήταν καλύτερα από τα μικρότερα παιδιά σε αριθμητικές μετρήσεις. Τα λάθη που έκαναν τα παιδιά επανειλημμένα ήταν :

- Ø Πτώση συμπλεγμάτων
- Ø Πτώση τελικού σύμφωνου
- Ø Εμπροσθοποίηση
- Ø Πτώση προτονικής και μετατόνικης συλλαβής
- Ø Πτώση φωνημάτων και συμπλεγμάτων

Από το φωνητικό τους ρεπερτόριο απουσίαζαν τα εξής /ʃ, ts, d ʒ, θ , r/. Αυτοί οι ήχοι δεν παράχτηκαν από το 75% των δειγμάτων , παρόλο που το /δ, ʒ, v/ δεν αξιολογήθηκαν.

Πίνακας: Τα αποτελέσματα των παιδιών 25-29 μηνών και 30-35 μηνών που δεν αρθρώνουν σωστά τα σύμφωνα.

Σύμφωνα	25-29 μηνών	30-35 μηνών	Σύμφωνα	20-25 μηνών	30-35 μηνών
/θ/	90	90	/h/, /η/	17	3
/dz/	90	70	/j/	13	7
/r/	80	73	/w/	10	7
/ts/	63	40	/s/	3	7
/ʃ/	37	33	/g/	7	0
/l/	23	23	/p/, /k/, /n/	3	0
/f/, /z/	17	17	/t/, /d/, /b/, /m/	0	0

Τα στοιχεία επομένως, δείχνουν ότι η άμεση επίσημη αξιολόγηση της φωνολογίας στα 2 έτη είναι δυνατή και σημαντική.

2.2 Watt, Wetherby & Shumway(2006)

Σκοπός αυτής της μελέτης ήταν να εξεταστεί η εγκυρότητα της άποψης ότι από τη συλλογή ομιλίας, κοινωνικών και συμβολικών προ γλωσσικών ικανοτήτων που έχουν μετρηθεί κατά την διάρκεια του δευτέρου έτους ζωής των παιδιών με κανονική γλωσσική ανάπτυξη, μπορούν να προβλεφθούν τα γλωσσικά αποτελέσματα του τρίτου έτους ζωής των παιδιών αυτών.

Η συλλογή προ γλωσσικών ικανοτήτων αξιολογήθηκε σε 160 παιδιά στην αρχή, στο τέλος και κατά την διάρκεια του τρίτου έτους της ηλικίας τους με τη χρήση του Communication and Symbolic Behavior Scales Developmental Profile Behavior Sample: CSBS DP Behavior Sample των Wetherby A. & Prizant B. 2002 (Watt, κ.α. 2006)

Τα αποτελέσματα έδειξαν συνοχή μεταξύ των προ γλωσσικών και γλωσσικών ικανοτήτων. Έδειξαν, επίσης, ότι οι μεμονωμένες διαφορές σε έναν αριθμό προ γλωσσικών ικανοτήτων συμβάλλουν στο γλωσσικό αποτέλεσμα της κανονικής ανάπτυξης ενός παιδιού.

2.3 Ικανότητες λόγου και ομιλίας παιδιών ηλικίας 2 και 3 ετών. Τα χαρακτηριστικά του λόγου και ομιλίας παιδιών ηλικίας 2-3 ετών όπως τα παρουσιάζουν οι McAfee J. και Shipley (1998) αναφέρονται συνοπτικά στον παρακάτω.

Ηλικία Παιδιού : 2-3 ετών

Ικανότητες Λόγου και Ομιλίας

- Ø Η ομιλία είναι κατά 50-75 % καταληπτή .
- Ø Κατανοεί τις έννοιες «ένα» και «όλα».

- Ø Εκφράζει με λόγια τις ανάγκες του για τουαλέτα (πριν, κατά την διάρκεια ή μετά το συμβάν).
- Ø Ζητά αντικείμενα με το όνομα τους.
- Ø Δείχνει μια εικόνα σε ένα βιβλίο όταν αυτή κατονομάζεται .
- Ø Προσδιορίζει διάφορα μέρη του σώματος.
- Ø Ακολουθεί απλές εντολές και απαντάει σε απλές ερωτήσεις.
- Ø Χαίρεται να ακούει ιστορίες και τραγούδια.
- Ø Κάνει ερωτήσεις 1-2 λέξεων .
- Ø Χρησιμοποιεί φράσεις 3-4 λέξεων .
- Ø Χρησιμοποιεί κάποιες προθέσεις , άρθρα, παρουσιάζει ρηματικούς τύπους διάρκειας αναφερόμενους στο παρόν , ομαλούς πληθυντικούς αριθμούς, συνηρημένες λέξεις και ανώμαλες μορφές αόριστου.
- Ø Χρησιμοποιεί λέξεις που αναφέρονται σε γενικές κατηγορίες π.χ. «ζώα»
- Ø Συνεχίζει την χρήση της ηχολαλίας όταν συνάντα δυσκολίες στην ομιλία.
- Ø Έχει νοητικό λεξιλόγιο 500-900 ή περισσότερων λέξεων.
- Ø Έχει εκφραστικό λεξιλόγιο 50-250 ή περισσότερων λέξεων (ταχεία ανάπτυξη κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου).
- Ø Παρουσιάζει πολλά γραμματικά λάθη.
- Ø Καταλαβαίνει πολλά πράγματα που λέγονται σε αυτόν ή σε αυτήν.
- Ø Συχνά παρουσιάζει επαναλήψεις- ειδικά στο ξεκίνημα του «εγώ» και στις πρώτες συλλαβές.
- Ø Μιλάει με δυνατή φωνή.

- Ø Αυξάνει το εύρος του ύψους .
- Ø Χρησιμοποιεί σωστά τα φωνήεντα
- Ø Συνήθως χρησιμοποιεί αρχικά σύμφωνα(αν και μερικά δεν είναι σωστά αρθρωμένα).
- Ø Συχνά παραλείπει τα σύμφωνα σε μεσαία θέση.
- Ø Συχνά παραλείπει ή αντικαθιστά τα τελικά σύμφωνα.
- Ø Χρησιμοποιεί κατά προσέγγιση 27 φωνήματα.
- Ø Χρησιμοποιεί το βοηθητικό ρήμα «είμαι».
- Ø Χρησιμοποιεί τον αόριστο ομαλών ρημάτων, κτητικά (π.χ. «μου»), αντωνυμίες και προστακτικές.

2.4 Φωνητική ανάπτυξη παιδιών που μιλούν την κυπριακή γλώσσα στην ηλικία 24 μέχρι 36 μηνών. Έρευνα της Θεοδώρας Έλενας(2007).

Στην μελέτη αυτή αξιολογήθηκαν μια ομάδα παιδιών με 9 κορίτσια και 5 αγόρια. Τα δεδομένα συλλέχτηκαν σε 4 μήνες. Τα αποτελέσματα από αυτήν την μελέτη έδειξαν ότι:

- Το φωνητικό ρεπερτόριο των παιδιών αυξάνεται σε κάθε ηλικία. Δηλαδή στην ηλικία των 24 μηνών τα παιδιά παράγουν τα εξής φωνήματα: /p/, /b/, /m/, /t/, /k/ , /n/, /l/, /c/, /g/. Στην ηλικία των 28 μηνών τα παιδιά κατακτούν αλλά τέσσερα φωνήματα τα /f/, /d/, /s/, /θ/. Στην ηλικία των 32 μηνών προστίθενται άλλα τέσσερα φωνήματα /v/, /γ/ και /δ/. Και τέλος στην ηλικία των 36 μηνών τα παιδιά κατακτούν άλλα τέσσερα φωνήματα το /z/, /r/, /j/, /x/.

- Τα φωνήματα που παράγονται μπροστά όπως χειλικά, χειλοδοντικά και οδοντικά κατακτώνται νωρίτερα από τι τα φωνήματα που παράγοντα πίσω όπως υπερωικά, ουρανικά.
- Ως προς τον τρόπο άρθρωσης τα ρινικά, στιγμιαία και υγρά φωνήματα όπως /λ/ εμφανίζονται πρώτα στην λεκτική παράγωγη των παιδιών.
- Τα εξακολουθητικά φωνήματα όπως /f/, /v/ ,/θ/, /δ/ κλπ κατακτώνται στην ηλικία των 28 μηνών.
- Τα παιδιά προτιμούν να χρησιμοποιούν άηχα φωνήματα μέχρι την ηλικία των 32 μηνών.
- Παιδιά ηλικίας 24 μηνών παράγουν 7 φωνήματα στην αρχική θέση και 10 στην μεσαία θέση. Στην ηλικία των 28 μηνών παράγουν 9 φωνήματα στην αρχική θέση, 12 στην μεσαία θέση και 1 φώνημα στην τελική θέση. Στην ηλικία των 32 μηνών παράγουν 14 φωνήματα στην αρχική θέση, 15 φωνήματα στην μεσαία θέση και 1 στην τελική θέση . Στην ηλικία των 36 μηνών τα παιδιά παράγουν 16 φώνημα στην αρχική θέση , 22 στην μεσαία θέση και 1 φώνημα στην τελική θέση.

Κεφάλαιο 3

Μεθοδολογία Έρευνας

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζεται η μεθοδολογική προσέγγιση της μελέτης της ανάπτυξης των φωνολογικών διαδικασιών σε παιδιά ηλικίας 2 ετών που μιλούν την Κυπριακή γλώσσα. Η επιλογή των δειγμάτων ήταν τυχαία, αλλά με βάση κριτηρίων που θα αναφερθούν πιο κάτω.

Η εργασία αυτή μετά από την ανάλυση των δειγμάτων ομιλίας και από μια επίσημη αξιολόγηση επιχειρεί να προσδιορίσει τις φωνολογικές διαδικασίες που χρησιμοποιεί το κάθε παιδί από την ηλικία 2,1 έως 2,11 μηνών καθώς και τις φωνολογικές διαδικασίες κατά φύλο αλλά και κατά ηλικιακές ομάδες των 2,1-2,6 και 2,7-2,11 μηνών. Τέλος, θα γίνει προσδιορισμός της νοητικής τους ηλικίας, η οποία θα συγκριθεί με τη χρονολογική τους ηλικία.

3.1 Συμμετέχοντες

Στην έρευνα αυτή συμμετέχουν 30 παιδιά, 15 κορίτσια και 15 αγόρια ηλικίας 2,1 μέχρι 2,11 μηνών. Τα παιδιά που συμμετέχουν στην έρευνα φοιτούν σε ιδιωτικά νηπιαγωγεία της επαρχίας Λευκωσίας.

Μέσω του σχολείου στάλθηκαν στους γονείς δηλώσεις γονικής συγκατάθεσης, όπου ζητήθηκε από τους γονείς να συμπληρώσουν την δήλωση εάν επιθυμούν το παιδί τους να λαμβάνει μέρος σε αυτή την έρευνα. Η δήλωση γονικής συγκατάθεσης περιλαμβάνει στοιχεία που αφορούν το παιδί και την οικογένεια του όπως ημερομηνία γέννησης, επάγγελμα μητέρας- πατέρα καθώς και το σημαντικότερο να είναι ομιλητής μόνο της κυπριακής γλώσσας (όχι δίγλωσσο). Επίσης στην δήλωση εξηγείται ο τρόπος και ο σκοπός διεξαγωγής αυτής της έρευνας.

3.2 Κριτήρια επιλογής του δείγματος

- ü Φυσιολογική όραση
- ü Φυσιολογική ακοή
- ü Φυσιολογικό νοητικό επίπεδο
- ü Ομιλητής μόνο της Κυπριακής γλώσσας

3.3 Κριτήρια αποκλεισμού του δείγματος

- ü Διαταραχή ακοής
- ü Διαταραχή όρασης
- ü Διαγνωσμένα νευρολογικά προβλήματα
- ü Παιδί δίγλωσσης οικογένειας

3.4 Διαδικασία έρευνας

- ü Το σταθμισμένο Φωνολογικό Τεστ του Πανελληνίου Συλλόγου Λογοπεδικών «Δοκιμασία Φωνητικής και Φωνολογικής Εξέλιξης».
- ü Το ερωτηματολόγιο Ages & Questionnaires Stages.

A) «Δοκιμασία Φωνητικής και Φωνολογικής Εξέλιξης»

Σκοπός :

Σκοπός αυτής της αξιολόγησης είναι ο προσδιορισμός των φωνολογικών διεργασιών και τα φωνήματα που κατέχουν και χρησιμοποιούν τα παιδιά. Τα δεδομένα αυτά θα συγκριθούν στη συνέχεια με τα αποτελέσματα της Ομάδας Έρευνας του Πανελληνίου Συλλόγου Λογοπεδικών (1995) για τις φωνολογικές διεργασίες και τα φωνήματα που θα πρέπει να κατέχει το παιδί στην ηλικία που

βρίσκεται. Και έπειτα θα συγκριθεί η διάφορα ανάλογα με το φύλο και τις ηλικιακές ομάδες για το ποιες φωνολογικές διαδικασίες χρησιμοποιούνται σε κάθε περίπτωση καθώς και για τα φωνήματα που χρησιμοποιούν τα παιδιά αυτά σαν σύνολο.

Η Ομάδα Έρευνας του Πανελλήνιου Συλλόγου Λογοπεδικών (1995) προσδιόρισε την ηλικία στην όποια κατακτά ένα παιδί το κάθε φώνημα, πότε κατακτά τα συμπλέγματα καθώς και τις διαδικασίες απλοποίησης που χρησιμοποιεί κατά την παραγωγή ομιλίας του στα διάφορα ηλικιακά στάδια. Για την διεξαγωγή των αποτελεσμάτων χρησιμοποιήθηκε η «Δοκιμασία Φωνητικής και Φωνολογικής εξέλιξης». Τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσιάζονται στους πιο κάτω πίνακες:

ΗΛΙΚΙΕΣ ΚΑΤΑΚΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑΤΩΝ

ΗΛΙΚΙΑ	ΣΥΜΠΛΕΓΜΑΤΑ ΣΥΜΦΩΝΩΝ
3,6 - 4,0	sp pl kl vl kn pn pç vy
4,0 - 4,6	fl st sk sc ps ks xt tr kr δj zm mn
4,6 - 5,0	sf vr dr xh zy ft
5,0 - 5,6	yl yr str
5,6 - 6,0	δr θr xtr ftç (δεν κατακτήθηκε)

Επεξήγηση:

Θεωρήθηκε ότι σε μια ηλικιακή ομάδα έχει κατακτηθεί το σύμπλεγμα όταν ένα ποσοστό τουλάχιστον 75% των παιδιών αυτής της ομάδας το είχε εντάξει στο σύστημά του.

Σημείωση:

Σύμφωνα με τα δεδομένα της έρευνας:

- Μεγαλύτερη δραστηριότητα ως προς την κατάκτηση των συμπλεγμάτων παρατηρείται μεταξύ 3;6 και 4;6 χρόνων.
- Συχνά τα παιδιά κατακτούν τα διπλά συμπλέγματα με /r/ πριν κατακτήσουν το /r/ μεμονωμένα.

Όνομα: Ηλικία: Ημερ. Εξέτασης:

ΣΤΑΔΙΑ ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΑΠΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

					ΔΟΜΙΚΕΣ	ΣΥΣΤΗΜΙΚΕΣ	
ΣΤΑΔΙΟ I (2.6 - 3.0)	m	(n)		ɲ		<ul style="list-style-type: none"> - Απλοποίηση συμπλεγμάτων συμφώνων - Πτώση φωνήματος ή συμπλεγμάτων συμφώνων - Πτώση φωνήματος κλειστής συλλαβής - Αρμονία - Μετάθεση - Μετακίνηση 	<ul style="list-style-type: none"> - Εμπροσθοποίηση - Οπισθοποίηση - Στιγματικοποίηση
	p b	t (d)		c ʃ	k g		
	(f) (v)			(ç)(ʝ)	(x)(ɣ)		
		(l)		(ʁ)			
ΣΤΑΔΙΟ II (3.0 - 3.6)	m	n		ɲ		<ul style="list-style-type: none"> - Πτώση συλλαβής - Πτώση φωνήματος κλειστής συλλαβής - Αρμονία - Μετάθεση - Μετακίνηση - Απλοποίηση συμπλεγμάτων συμφώνων 	<ul style="list-style-type: none"> - Στιγματικοποίηση
	p b	t d		c ʃ	k g		
	(f) (v)	(θ) (ð)	(s) (z)	ç ʝ	x ɣ		
			(ts)(dz)				
	(l)		(ʁ)				
ΣΤΑΔΙΟ III (3.6 - 4.0)	m	n		ɲ		<ul style="list-style-type: none"> - Πτώση συλλαβής - Πτώση φωνήματος κλειστής συλλαβής - Μετάθεση - Μετακίνηση - Εμφάνιση ορισμένων συμπλεγμάτων συμφώνων εκτός από τα συμπλέγματα με /r/ 	
	p b	t d		c ʃ	k g		
	f v	(θ) (ð)	s z	ç ʝ	x ɣ		
			(ts)(dz)				
	l		(ʁ)				
ΣΤΑΔΙΟ IV (4.0 - 4.6)	m	n		ɲ		<ul style="list-style-type: none"> - Πτώση φωνήματος κλειστής συλλαβής μέσα στη λέξη - Εμφάνιση συμπλεγμάτων σιγμαίο + /r/ 	
	p b	t d		c ʃ	k g		
	f v	θ ð	s z	ç ʝ	x ɣ		
			(ts)(dz)				
	l	(r)	ʁ				
ΣΤΑΔΙΟ V (4.6 - 5.0)	m	n		ɲ		<ul style="list-style-type: none"> - Πτώση φωνημάτων κλειστής συλλαβής μέσα στη λέξη - Εμφάνιση συμπλεγμάτων συμφώνων εξακολουθητικό + /r/ 	
	p b	t d		c ʃ	k g		
	f v	θ ð	s z	ç ʝ	x ɣ		
			ts dz				
	l	(r)	ʁ				
ΣΤΑΔΙΟ VI (5.0 - 5.6)	m	n		ɲ		<ul style="list-style-type: none"> - Πτώση φωνημάτων κλειστής συλλαβής μέσα στη λέξη - Εμφάνιση συμπλεγμάτων συμφώνων με 3 σύμφωνα 	
	p b	t d		c ʃ	k g		
	f v	θ ð	s z	ç ʝ	x ɣ		
			ts dz				
	l	(r)	ʁ				
ΣΤΑΔΙΟ VII (5.6 - 6.0)	m	n		ɲ		<ul style="list-style-type: none"> - Κατάκτηση συμπλεγμάτων συμφώνων με 3 σύμφωνα εκτός /r/ς/στην ΑΣΑΛ 	
	p b	t d		c ʃ	k g		
	f v	θ ð	s z	ç ʝ	x ɣ		
			ts dz				
	l	r	ʁ				

Παρατηρήσεις:

.....

.....

.....

.....

Περιγραφή :

Για την διεξαγωγή αυτού του τεστ, χρησιμοποιούνται 70 ασπρόμαυρες εικόνες μεγέθους Α4. Οι περισσότερες από αυτές τις εικόνες απεικονίζουν μόνο ένα αντικείμενο π.χ ποτήρι. Επίσης οι εικόνες αυτές αποτελούνται από δισύλλαβες, τρισύλλαβες και πολύ λίγες πολυσύλλαβες λέξεις αλλά όχι μονοσύλλαβες γιατί αν και παρουσιάζουν μεγάλη λεξιλογική συχνότητα στη γλωσσά μας , αφορούν κυρίως στο μεγαλύτερο ποσοστό τους λειτουργικές λέξεις δηλαδή άρθρα –αντωνυμίες-προθέσεις κλπ.

Μεθοδολογία:

Κάθε παιδί χωριστά, πρέπει να κατονομάσει τις εικόνες είτε αυθόρμητα είτε μετά από μίμηση του εξεταστή. Επίσης είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η διαδικασία μαγνητοφωνήθηκε και διήρκεσε περίπου 20 λεπτά για κάθε παιδί. Ο χώρος όπου χορηγήθηκε το Φωνολογικό Τεστ ήταν μια μικρή αίθουσα του ιδιωτικού νηπιαγωγείου όπου φοιτούσαν οι συμμετέχοντες. Ο εξεταστής καταγράφει φωνητικά κάθε λέξη που παράγει το παιδί . Στη συνέχεια αναλύει τις λάθος παραγωγές των παιδιών σημειώνοντας τις διαδικασίες απλοποίησης που έχουν χρησιμοποιηθεί. Για την διευκόλυνση των εξεταστών στην ομαδοποίηση και την εξαγωγή συμπερασμάτων , η Ομάδα Έρευνας του Πανελληνίου Συλλόγου Λογοπεδικών (1995) έχει συγκεντρώσει ονομαστικά όλες τις διαδικασίες απλοποίησης και τους έχει δώσει κωδικούς. Έτσι, ο εξεταστής κατά την καταγραφή των διαδικασιών απλοποίησης χρησιμοποιεί αυτούς τους κωδικούς. Τέλος, ο εξεταστής ελέγχει ποιες φωνολογικές διαδικασίες χρησιμοποιεί το κάθε παιδί και συγκρίνει τα δεδομένα αυτά με τα αποτελέσματα της έρευνας του Πανελληνίου Συλλόγου Λογοπεδικών (1995) που αναφέρει ποιες φωνολογικές διαδικασίες θα πρέπει να κατακτιούνται σε κάθε ηλικία. Τέλος, ο εξεταστής μέσα από το Φωνολογικό Τεστ ελέγχει ποια φωνήματα παράγουν μεμονωμένα τα παιδιά και έχουν κατακτήσει στην ηλικία

αυτή των 2,1-2,11 μηνών και έπειτα να γίνει σύγκριση των δεδομένων αυτών με τα αποτελέσματα της Ομάδας Έρευνας του Πανελληνίου Συλλόγου Λογοπεδικών (1995) που αναφέρει ποια φωνήματα πρέπει να έχει κατακτήσει ένα παιδί στην ηλικία αυτή.

B) Ages & Stages Questionnaires, A Parent-complited, Child-Monitoring System (Diane Bricker & jane Squires, 1999)

Σκοπός:

Ο σκοπός αυτού του ερωτηματολογίου είναι ο προσδιορισμός της νοητικής ηλικίας του παιδιού και σύγκριση του με την χρονολογική του ηλικία. Αν το παιδί έχει την απαραίτητη νοητική ηλικία σε σχέση με την χρονολογική του ηλικία τότε θα μπορεί να συμμετάσχει σε αυτήν την έρευνα. Σε περίπτωση όμως που δεν τηρεί το πιο πάνω δεν θα μπορεί να συμπεριελήφθη στην έρευνα αυτή. Σκοπός δηλαδή είναι να διαπιστώσουμε και αποδεικτικά την φυσιολογική ανάπτυξη του παιδιού όσο είναι δυνατόν.

Περιγραφή:

Για την διεξαγωγή αυτής της διαπίστωσης δίνεται στους γονείς μαζί με την δήλωση γονικής συγκατάθεσης το ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται συνολικά από 9 σελίδες. Περιέχονται οι δραστηριότητες που πρέπει να εκτελέσει το παιδί καθώς και οι οδηγίες για την εκτέλεση της κάθε δραστηριότητας. Οι δραστηριότητες είναι οι εξής: επικοινωνία, κινήσεις με τα πόδια και τα χέρια, λύσεις προβλημάτων και τέλος προσωπικές-κοινωνικές δραστηριότητες.

Μεθοδολογία:

Το ερωτηματολόγιο αυτό δόθηκε στους γονείς του κάθε παιδιού ώστε να συμπληρωθεί και να επιστραφεί στον εξεταστή. Οι γονείς πρέπει να προσπαθήσουν με τρόπο ευχάριστο και μέσω παιχνιδιού όταν το παιδί είναι ξεκούραστο και έτοιμο να εκτελέσουν αυτές τις δραστηριότητες που προαναφέρθηκαν πιο πάνω. Έπειτα ο εξεταστής συγκρίνει τα αποτελέσματα του κάθε παιδιού με το πίνακα αποτελεσμάτων του Ages & Stages Questionnaires. Και αποφασίζει αν το παιδί μπορεί να συμμετάσχει στην ερευνητική μελέτη.

Κεφάλαιο 4

Στατιστική Ανάλυση των Αποτελεσμάτων

Στους παρακάτω πίνακες παρατίθενται τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την χορήγηση του φωνολογικού τεστ σε κάθε παιδί .

Στόχος αυτού του κεφαλαίου είναι να δοθούν τα αποτελέσματα από την επίσημη αξιολόγηση «Δοκιμασία Φωνητικής και Φωνολογικής Εξέλιξης» , της Ομάδας του Πανελληνίου Συλλόγου Λογοπεδικών (1995) για κάθε παιδί ξεχωριστά τις φωνολογικές διαδικασίες που χρησιμοποιεί , έπειτα να δοθούν τα αποτελέσματα των παιδιών κατά ηλικιακή ομάδα και κατά φύλο.

Οι διεργασίες καταγράφονται κωδικοποιημένες με αριθμούς, όπως σημειώνονται στο έντυπο της δοκιμασίας της Φωνητικής και Φωνολογικής Εξέλιξης , του Πανελληνίου Συλλόγου Λογοπεδικών.

Πίνακας 1: Αποτελέσματα παιδιών ηλικίας 2;1-2;11 ετών

Φωνολογικές Διεργασίες	Συχνότητα Εμφάνισης	Αγόρια	Κορίτσια
1 (πτ.πρωτ.συλλ.)	9/30	6	3
3 (ολ.αναδ.)	2/15	1	1
4 (Μερ.Αναδ.)	10/30	4	6
5 (πτ.τελ.συμφων)	29/30	15	14
6(πτ.φθ.κ. συμπλ)	17/30	11	6
7 (αρμ.υπερ.)	1/30	-	1
8 (αρμ.φατ.-οδο.)	19/30	8	11
9 (αρμ.χειλ.)	2/30	1	1
10 (αρμ. τροπ.)	6/30	2	4
11 (αρμ.ηχηροτ.)	1/30	-	1
12 (μεταθ.-μετακ.)	10/30	6	4
Απλ.συμπλ.*	30/30	15	15
23 (εμπροσθοπ.)	7/30	3	4
24 (οπισθοπ.)	2/30	1	1
25-31 (στιγμακοπ.)	19/30	11	8
32-38(ουρανικοπ.)	8/30	5	3
39 (/r/→/l/)	23/30	11	12
41 (ηχηροποιηση)	2/30	1	1
42 (αηχοποιηση)	2/30	-	2
43(φατ.πραγ.οδο.)	9/30	7	2
44(χειλ.πραγ.οδο.)	6/30	3	3
45 (/ks/→/ts/)	16/30	10	6
46 (/ps/→/ts/)	4/30	4	-
47 (/ts/→ /s/)	1/30	-	1

*Απλοποίηση όλων των συμπλεγμάτων καθώς σύμφωνα με τα στάδια κατάκτησης των συμπλεγμάτων αυτά αρχίζουν να κατακτιούνται μετά την ηλικία των 3;6 ετών . Τα παιδιά σε αυτήν την ηλικία χρησιμοποιών απλοποιημένη φωνοτακτική δομή (ven,cnen,.....)

Στον παρακάτω πίνακα συνοψίζουμε εκείνες τις διεργασίες που πραγματοποιούν τουλάχιστον το 15/30 παιδιά.

<u>Φωνολογική διεργασία</u>	<u>Συχνότητα εμφάνισης</u>
5 (πτ.τελ.συμφων)	29/30
6(πτ.φθ.κ. συμπλ)	17/30
8 (αρμ.φατ.-οδο.)	19/30
25-31 (στιγμικοπ.)	19/30
39 (/r/→/l/)	23/30
45 (/ks/→/ts/)	16/30
Απλ.συμπλ.*	30/30

Σύμφωνα με τα φυσιολογικά Στάδια της Φωνολογικής Εξέλιξης , τουλάχιστον 15/30 παιδιά που αξιολογηθήκαν εμφανίζουν τις διεργασίες όπως διαφαίνεται και στον πιο πάνω συνοπτικό πίνακα εκτός από την Μετάθεση-Μετακίνηση, Εμπροσθοποίηση και Οπισθοποίηση. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι τα παιδιά που αξιολογηθήκαν, χρησιμοποιούν σε μικρή συχνότητα και άλλες φωνολογικές διεργασίες οι οποίες δεν ανήκουν στα Στάδια της Φωνολογικής Εξέλιξης σύμφωνα με την ηλικία τους 2,1-2,11 ετών . Διεργασίες όπως **α)Μερικός Αναδιπλασιασμός, β) Πτώση Προτονικής Συλλαβής, γ) Αηχοποίηση, δ) Ηχηροποίηση.**

Πίνακας 2: Αποτελέσματα κατά φύλο με σκοπό τον μέσο ορό των δυο φύλων

Δομικές διαδικασίες απλοποίησης	Αγόρια	Κορίτσια	Μέσος Όρος ποσοστό
Απλοποίηση συμπλεγμάτων	100%	100%	100%
Αρμονία φατνιακή-οδοντική	63%	73%	68%
Πτώση τελικού συμφώνου	100%	93%	96,5%
Μετάθεση-Μετακίνηση	30%	27%	33,5%
Αρμονία χειλική	7%	7%	7%
Πτώση φθόγγων και συμπλεγμάτων	73%	60%	66,5%
Ολικός αναδιπλασιασμός	7%	7%	7%
Μερικός αναδιπλασιασμός	30%	40%	35%
Πτώση προτονικής συλλαβής	40%	30%	35%
Αρμονία ως προς τον τρόπο	24%	27%	20,5%
Αρμονία υπερωική	0%	7%	3,5%
Αρμονία ως προς την ηχηρότητα	0%	7%	3,5%

Συνοπτικά τα αποτελέσματα μεταξύ αγοριών και κοριτσιών που αξιολογήθηκαν σε αυτήν την ερευνητική μελέτη διαφαίνεται ότι και τα αγόρια και τα κορίτσια χρησιμοποιούν με μεγάλη συχνότητα τις εξής φωνολογικές διεργασίες α)Απλοποίηση Συμπλεγμάτων β)Πτώση τελικού Συμφώνου γ) Πτώση φθόγγων και συμπλεγμάτων και από τις Αρμονίες την Αρμονία φατνιακή – οδοντική. Χρησιμοποιούν τις ίδιες φωνολογικές διεργασίες με περίπου τις ίδιες αριθμητικές μετρήσεις.

Συστημικές διαδικασίες απλοποίησης	Αγόρια	Κορίτσια	Μέσος Όρος ποσοστό
Αηχοποίηση	0%	13%	6,5%
Ηχηροποίηση	7%	7%	7%
Στιγματικοποίηση	73%	63%	68%
Φατνιακή πραγμάτωση οδοντικών			
Οπισθοποίηση	7%	7%	7%
Εμπροσθοποίηση	20%	27%	23,5%
Ουρανικοποίηση	33%	20%	26,5%
Χειλική πραγμάτωση οδοντικών			
39./r/→/l/	73%	80%	76,5%
45./ks/→/ts/	67%	53%	60%
46./ps/→/ts/	27%	0%	13,5%
47./ts/ →/s/	0%	7%	3,5%

Συνοπτικά τα αποτελέσματα κοριτσιών και αγοριών που αξιολογήθηκαν σε αυτήν την ερευνητική μελέτη διαφαίνεται ότι και τα αγόρια και τα κορίτσια χρησιμοποιούν με μεγάλη συχνότητα τις εξής φωνολογικές διεργασίες :

α) Στιγματικοποίηση, β) /r/→/l/ και γ) /ks/→/ts/. Χρησιμοποιούν τις ίδιες φωνολογικές διεργασίες με περίπου τις ίδιες αριθμητικές μετρήσεις.

Πίνακας 3: Αποτελέσματα κατά ηλικιακές ομάδες

Ηλικιακή ομάδα αγοριών και κοριτσιών 2,1-2,6 μηνών

<u>Δομικές διαδικασίες απλοποίησης</u>	<u>Ποσοστό%</u>
Απλοποίηση συμπλεγμάτων	100%
Αρμονία φατνιακή-οδοντική	100%
Πτώση προτονικής συλλαβής	83%
Πτώση φθόγγων και συμπλεγμάτων	100%
Μερικός αναδιπλασιασμός	50%
Ολικός αναδιπλασιασμός	33%
Αρμονία ως προς τον τρόπο	33%
Πτώση τελικού συμφώνου	83%
Μετάθεση-Μετακίνηση	17%

<u>Συστημικές διαδικασίες απλοποίησης</u>	<u>Ποσοστό%</u>
Στιγματικοποίηση	100%
Οπισθοποίηση	17%
Αηχοποίηση	17%
Ουρανικοποίηση	33%
Εμπροσθοποίηση	83%
Φατνιακή πραγμάτωση οδοντικών	33%
Χειλική πραγμάτωση οδοντικών	17%
39./r/→/l/	33%
45./ks/→/ts/	33%

Ηλικιακή ομάδα αγοριών και κοριτσιών 2,7-2,11 μηνών

<u>Δομικές διαδικασίες απλοποίησης</u>	<u>Ποσοστό%</u>
Απλοποίηση συμπλεγμάτων	80%
Αρμονία φατνιακή-οδοντική	67%
Πτώση τελικού συμφώνου	80%
Μετάθεση-μετακίνηση	37,5%
Πτώση φθόγγων και συμπλεγμάτων	46%
Αρμονία χειλική	8%
Αρμονία υπερωική	4%
Αρμονία ως προς την ηχηρότητα	4%
Αρμονία ως προς τον τρόπο	17%
Μερικός αναδιπλασιασμός	29%
Πτώση προτονικής συλλαβής	17%

<u>Συστημικές διαδικασίες απλοποίησης</u>	<u>Ποσοστό%</u>
Στιγμικοποίηση	54%
Φατνιακή πραγμάτωση οδοντικών	29%
Οπισθοποίηση	4%
Ουρανικοποίηση	25%
Αηχοποίηση	4%
Ηχηροποίηση	8%
Χειλική πραγμάτωση οδοντικών	21%
39./r/→/l/	25%
45./ks/→/ts/	18%
46./ps/→/ts/	17%
47./ts/→/s/	4%

Συνοπτικά σύμφωνα με τις ηλικιακές ομάδες με ομάδα την χρονολογική ηλικία 2,1 -2,6 ετών και με β' ομάδα την ηλικία 2,7 – 2,11 ετών διαφαίνεται μια σημαντική διάφορα. Η διάφορα βρίσκεται στο γεγονός ότι η α' ομάδα δηλαδή τα μεγαλύτερα παιδιά έχουν καλύτερα αποτελέσματα όσον αφορά τις μετρήσεις από την β' ομάδα δηλ. τα μικρότερα παιδιά και αυτό φαίνεται στο πίνακα 3.

Πίνακας 4: Οι φωνολογικές διεργασίες που χρησιμοποιούνται σε κάθε ηλικία από 2;1-2;11 μηνών

Οι διεργασίες καταγράφονται κωδικοποιημένες σε αριθμούς , όπως σημειώνονται στο έντυπο της Δοκιμασίας Φωνητικής και Φωνολογικής Εξέλιξης , του Πανελληνίου Συλλόγου Λογοπεδικών.

Χρονολογική ηλικία και μέγεθος δείγματος

(2;1 μηνών :1 παιδί , 2;2 μηνών :1 παιδί, 2;3 μηνών :1 παιδί , 2;4 μηνών :1 παιδί, 2;5 μηνών: 1 παιδί, 2;6 μηνών : 1 παιδί, 2;7 μηνών : 4 παιδιά, 2;8 μηνών : 6παιδια, 2;9 μηνών : 4 παιδιά, 2;10 μηνών : 3 παιδιά, 2;11 μηνών : 8 παιδιά)

Συνολικός αριθμός παιδιών : 30

Διεργασία	Ηλικίες											
	2,1	2,2	2,3	2,4	2,5	2,6	2,7	2,8	2,9	2,10	2,11	
13-22. Απλ.Συμπλ.	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	
5. Πτώση τελικού συμφώνου	+	+	+	+	+	+	+	+		+		
12. Μετάθεση-Μετακίνηση						+		+	+		+	
8. Αρμονία	+	+	+	+	+	+	+	+			+	

φατνιακή-οδοντική												
7. Αρμονία υπερωική									+			
4. Μερικός Αναδιπλασιασμός		+	+	+		+		+	+			+
6. Πτώση φθόγγων και συμπλεγμ.	+	+	+	+	+	+	+					+
1. Πτώση προτονικής συλλαβής		+	+	+	+	+	+					
3. Ολικός αναδιπλασιασμός		+	+									
11. Αρμονία ως προς την ηχηρότητα												+
10. Αρμονία ως προς τον τρόπο	+		+	+			+					
9. Αρμονία χειλική												+
47. /ts/→[s] /dz/→[z]								+				
44.Χειλική πραγμ. οδοντικών			+				+	+	+			+
39. /r/→/l/	+	+	+	+			+	+	+			
25- 31.Στιγμικοποίηση	+	+	+	+	+	+	+					+
24. Οπισθοποίηση		+										+
42. Αηχοποίηση		+										+
32-38.Ουρανικοπ.		+				+		+	+			+

23.Εμπροσθοποιη.	+	+	+		+	+	+	+			+
45. /ks/→[ts]	+			+		+	+				
43.Φατνιακή πραγμ. οδοντικών	+	+			+	+		+	+		
41. Ηχηροποίηση										+	+
46. /ps/→[ts]							+			+	+

Στον παραπάνω πίνακα διαφαίνεται ποιες συγκεκριμένες φωνολογικές διεργασίες χρησιμοποιούν τα παιδιά που μιλούν την κυπριακή γλωσσά από την ηλικία των 2,1 μηνών μέχρι την ηλικία των 2,11 μηνών.

Πίνακας 5: Τα αποτελέσματα του φωνητικού ρεπερτορίου των 30 παιδιών σε ποσοστό. Τα φωνήματα που παράγουν τα παιδιά στην ηλικία των 2 ετών

Μέγεθος Δείγματος: 30 παιδιά

<u>Φωνήματα</u>	<u>Ποσοστό</u>	<u>Συχνότητα Εμφάνισης</u>
/θ/	23%	7/30
/dz/	33%	10/30
/r/	23%	7/30
/l/	97%	29/30
/f/	76%	23/30
/z/	47%	14/30
/j/	83%	25/30
/s/	50%	15/30
/g/	83%	25/30
/k/	80%	24/30
/n/	100%	30/30

t/	100%	30/30
/d/	100%	30/30
/m/	100%	30/30
/b/	100%	30/30
/c/	87%	26/30
/□ /	93%	28/30

Σύμφωνα με τα Στάδια της Φωνολογικής Εξέλιξης της Ομάδας Έρευνας του Πανελληνίου Συλλόγου Λογοπεδικών (1995) παιδιά ηλικίας 2;6-3;0 ετών πρέπει να κατακτήσουν τα εξής φωνήματα : /p/, /b/, /m/, /t/, /c/, /□/, /k/, /g/. Τα φωνήματα /f/, /v/, /d/, /n/, /j/, /x/, /l/, /γ/ και /ç/ μπορεί να τα έχουν κατακτήσει τα παιδιά αλλά έχουν το περιθώριο να τα σταθεροποιήσουν μέχρι και την ηλικία των 6 ετών.

Σύμφωνα με την ερευνητική μελέτη που έγινε σε παιδιά 2;1-2;11 ετών που μιλούν την μόνο την κυπριακή γλωσσά αξιολογώντας τα μέσω του Φωνολογικού Τεστ παράγουν και χρησιμοποιούν τα φωνήματα σε μεγάλο ποσοστό, που η Ομάδα Έρευνας του Πανελληνίου Συλλόγου Λογοπεδικών (1995) έχει καθορίσει.

Κεφάλαιο 5

Συζήτηση

Η παρούσα μελέτη επιβεβαιώνει τα αποτελέσματα της έρευνας των Beth McIntosh & Barbara J. Dodd (2008) τα οποία αναφέρουν ότι αγόρια και κορίτσια βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο, έχουν δηλαδή την ίδια καλή απόδοση. Και ότι σύμφωνα με τις ηλικιακές ομάδες τα παιδιά ηλικίας 2,7-2,11 μηνών είναι καλύτερα από τα παιδιά της ηλικίας 2,1 -2,7 μηνών. Σύμφωνα με την ερευνητική μελέτη, αξιολογήθηκαν 30 παιδιά, 15 αγόρια και 15 κορίτσια.

Συμφώνα με τα αποτελέσματα των παιδιών που αξιολογήθηκαν σε αυτήν την ερευνητική μελέτη κατά φύλο διαπιστώνεται ότι αγόρια και κορίτσια βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο δηλ. τις ίδιες φωνολογικές διεργασίες τις χρησιμοποιούν με περίπου την ίδια συχνότητα. Επίσης σύμφωνα με τα αποτελέσματα της ερευνητικής μελέτης κατά ηλικιακή ομάδα έδειξαν ότι τα μεγαλύτερα παιδιά δηλαδή η ομάδα ηλικίας 2,7-2,11 ετών είναι καλύτερα από τα μικρότερα παιδιά δηλαδή την ομάδα ηλικίας 2,1 – 2,6 ετών όσον αφορά τις αριθμητικές μετρήσεις. Έδειξε ότι σε σύγκριση με τις δομικές και συστημένες διαδικασίες απλοποίησης τα παιδιά έχουν μικρότερο ποσοστό χρήσης αυτών των διαδικασιών, που αυτό επιβεβαιώνει το πιο πάνω αποτέλεσμα.

Επιπλέον, στην παρούσα έρευνα των Beth McIntosh & Barbara J. Dodd (2008) τα παιδιά που συμμετείχαν στην αξιολόγηση έκαναν επανειλημμένα τις πιο κάτω φωνολογικές διαδικασίες α) Απλοποίηση Συμπλεγμάτων, β) Πτώση τελικού σύμφωνου, γ) Εμπροσθοποίηση, δ) Πτώση φθόγγων και συμπλεγμάτων, ε) Πτώση προτονικής και μετατονικής συλλαβής. Οι διαδικασίες αυτές γίνονταν επανειλημμένα και από τα παιδιά της παρούσας ερευνητικής μελέτης με την διαφορά ότι τα παιδιά στην παρούσα ερευνητική μελέτη όπου αξιολογήθηκαν έδειξαν ότι την φωνολογική διεργασία της Εμπροσθοποίησης την

χρησιμοποιούν με μικρότερη συχνότητα. Το ίδιο και την Πτώση προτονικής και μετατονικής συλλαβής.

Επιπροσθέτως, είναι σημαντικό να αναφερθεί η σύγκριση των αποτελεσμάτων της παρούσας έρευνας των Beth McIntosh & Barbara J. Dodd (2008) όσον αφορά τα φωνήματα που απουσίαζαν από το φωνητικό ρεπερτόριο των παιδιών που αξιολογήθηκαν με τα αποτελέσματα της ερευνητικής μελέτης που έγινε σε παιδιά 2;1-2;11 ετών που μιλούν την κυπριακή γλώσσα. Στην έρευνα των Beth McIntosh & Barbara J. Dodd από το φωνητικό ρεπερτόριο των παιδιών λείπουν τα εξής φωνήματα /θ/, /dz/, /ts/, /r/ και /ʃ/. Τα φωνήματα /δ/,/v/ και /ʒ/ δεν αξιολογήθηκαν. Σε σύγκριση με τα αποτελέσματα της ερευνητικής μελέτης που έγινε σε παιδιά που μιλούν την κυπριακή γλώσσα χρησιμοποιούν τα φωνήματα /θ/, /dz/, /ts/, /r/ αλλά με μικρή συχνότητα.

Η παρούσα μελέτη επιβεβαιώνει και τα αποτελέσματα της έρευνας των McAffe J. και Shipley (1998) οι οποίοι παρουσιάζουν τα χαρακτηριστικά λόγου και ομιλίας παιδιών ηλικίας 2-3 ετών. Σύμφωνα με τους McAffe J. και Shipley (1998) τα παιδιά προσδιορίζουν διαφορά μέρη του σώματος , ζητά αντικείμενα με το όνομα τους, δείχνει μια εικόνα σε ένα βιβλίο όταν αυτή κατονομάζεται , απαντάει σε απλές ερωτήσεις , χρησιμοποιεί ενικό και πληθυντικό , χρησιμοποιεί ρηματικούς τύπους στο ενεστώτα και αόριστο και επίσης χρησιμοποιεί το ρήμα «είμαι». Τα πιο πάνω χαρακτηριστικά επιβεβαιώνονται μέσω του ερωτηματολόγιου Ages & Stages Questionnaires, A Parent – Completed, Child-Monitoring System (Diane Bricker & Jane Squires, 1999) που δόθηκε αρχικά στους γονείς για να κριθεί αν το παιδί τους μπορεί να συμμετάσχει σε αυτήν την έρευνα. Όπου για όλα τα παιδιά που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα έρευνα τα αποτελέσματα από το ερωτηματολόγιο ήταν θετικά. Επίσης αυτό μπορεί να διαπιστωθεί και μέσω του φωνολογικού τεστ που έγινε αφού απαραίτητο στοιχείο για να πραγματοποιηθεί

σε κάθε παιδί είναι η κατανόηση εντολών , αναγνώριση αντικειμένων και η κατονομασία τους.

Με το πέρας της μελέτης αυτής καταλήγει κανείς στο συμπέρασμα ότι η αξιολόγηση δεν κάνει διακρίσεις μεταξύ αγοριών και κοριτσιών. Δεν υπάρχει διάφορα ανάμεσα σε αγόρια και κορίτσια και τα δυο φύλα χρησιμοποιούν με μεγάλη συχνότητα τις ίδιες φωνολογικές διεργασίες. Επίσης διαφορετικά σύνολα συχνά χρησιμοποιημένων λαθών μπορούν να προσδιοριστούν αφού αυτό αποδείχτηκε από την παρούσα ερευνητική μελέτη που έγινε και αυτό διαφαίνεται στα αποτελέσματα.

Επιπλέον, με το πέρας της παρούσας ερευνητικής μελέτης καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι μπορεί να γίνει σύγκριση των αποτελεσμάτων των φωνολογικών διεργασιών και κατά φύλο αλλά και κατά ηλικιακή ομάδα. Όπως επίσης τα αποτελέσματα κάποιου παιδιού που αξιολογείται σύμφωνα με το φωνολογικό τεστ του Πανελλήνιου Συλλόγου Λογοπεδικών για εκτίμηση των φωνολογικών διαδικασιών αλλά και των φωνημάτων και έπειτα τα αποτελέσματα μπορούν να συγκριθούν σύμφωνα με τα Στάδια της Φωνολογικής και Φωνητικής Εξέλιξης του Πανελλήνιου Συλλόγου Λογοπεδικών (1995).

Διαφαίνεται, λοιπόν, ότι η άμεση επίσημη αξιολόγηση της φωνολογίας σε παιδιά 2 ετών είναι δυνατή και σημαντική.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1:

Οι Φθόγγοι της Νέας Ελληνικής

ΟΙ ΦΘΟΓΓΟΙ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Στον παρακάτω πίνακα τα σύμφωνα κατατάσσονται με:

- τη θέση που σχηματίζονται
- τον τρόπο
- τη φωνή

ΟΙ ΦΘΟΓΓΟΙ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΣΥΜΦΩΝΑ

ΦΩΝΗ		α	η	α	η	α	η	α	η	α	η	α	η
ΘΕΣΗ		χειλικά		χειλοδοντικά		οδοντικά		φαρυγγικά		ουρανικά		υπερωϊκά	
Τ	έρρινα		m						n		ɲ*		
	σιγμαϊά	p	b			t	d			c*	ʃ*	k	g
Ο	εξακολουθητικά			f	v	θ	ð	s	z	ç*	ʝ*	x	ɣ
Π	προστριβόμενα							ts	dz				
Ο	υγρά	πλάγια							l		ʎ*		
		παλλόμενα							ɾ**				

- * αλλόφωνα: /k/ → /c/ : κυάλια, [ˈcaʎa]
 /g/ → /ʃ/ : γκιώνης, [ˈʝonis]
 /m/ → /ɲ/ : αμφιβολία, [amfiβoˈlija]
 /n/ → /ɲ/ : πανιά, [paˈɲa]
 /n/ → /ɲ/ : άγχος, [ˈaɲxos]
 /l/ → /ʎ/ : ήλιος, [ˈiʎos]
 /x/ → /ç/ : χιόνι, [ˈçoni]
 /ɣ/ → /ʝ/ : γιαγιά, [jaˈja]

** Για λόγους εκτύπωσης στο βιβλίο χρησιμοποιήθηκε το σύμβολο /ɾ/ αντί του συμβόλου /r/ που αντιστοιχεί στα Ελληνικά.

Τα φωνήεντα στον παρακάτω πίνακα κατατάσσονται σύμφωνα με τη θέση της γλώσσας και το άνοιγμα της στοματικής κοιλότητας.

ΦΩΝΗΕΝΤΑ

	Πρόσθια	Κεντρικά	Οπίσθια
Κλειστά	.i		u'
Μεσαία		.e	o'
Ανοικτά			a.

ΦΩΝΗΤΙΚΗ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ

Η καταγραφή των δεδομένων που αφορούν στην Νεοελληνική γίνεται βάσει των φωνητικών συμβόλων του Διεθνούς Φωνητικού Αλφάβητου (ΔΦΑ). Το ΔΦΑ αποτελείται από γραφικά σύμβολα που βασίζονται στο λατινικό αλφάβητο με κάποια δάνεια από το ελληνικό. Συμπληρωματικά παρέχονται και κάποια διακριτικά σημάδια: π.χ. ~ για την ερρινότητα

ɸɣ για τον πλάγιο σιγματισμό.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2:

Κωδικοί Διαδικασιών Απλοποίησης

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3:

Απαντήσεις από την Δοκιμασία
Φωνητικής και Φωνολογικής Εξέλιξης

Όνομα: Αχιλλέας Πασαλευρίας
 Ημερ. Γέννησης: 13/3/06
 Ημερ. Εξέτασης: 20/2/09
 Ηλικία: 2,11 μηνών
 Εξεταστής: Χρυσή Αλιόη Διάρκεια: 20'
 Παρατηρήσεις: βοιωτισμός, ζευρωτισμός

①	Λέξη	Φωνολογικό μοντέλο	Φωνολογική δομή	Φωνητική καταγραφή	Φωνολογική καταγραφή	Διαδικασίες			
①	παπούτσι	pa'putsi	cv'cvcv	pəputsi		0			
②	ταξί	ta'ksi	cv'ccv	tatsi (E)	cv'cv	45			98
③	φεγγάρι	fe'gari	cv'cvcv	fegali		39			
④	μαχαίρι	ma'ceri	cv'cvcv	mæceli		39			
⑤	βρύση	'vrisi	'cvcv	'visi (E)	'cvcv	13			98
⑥	ρόδα	'roða	'cvcv	'roða (E)		39			98
⑦	σημαία	si'mea	cv'cvcv	simea		0			
⑧	ζώνη	'zoni	'cvcv	'zoni		0			
⑨	αγέλαδα	aʒe'laða	vcv'cvcv	aʒeləða		0			
⑩	άγγελος	'aʒelos	'cvcvcv	'aʒelos		0			
⑪	κερί	ce'ri	cv'cv	celi		39			
⑫	θάλασσα	'θalasa	'cvcvcv	θalasa		8			
⑬	τζάκι	'dzaki	'cvcv	dzaci		0			
⑭	φλιτζάνι	fli'dzani	ccv'cvcv	flidzani		0			
⑮	κρεβάτι	kre'vati	ccv'cvcv	klevati		19	39		
⑯	κλειδί	kliði	ccv'cv	kliði		0			
⑰	σπίτι	'spiti	'cvcvcv	spiti		0			
⑱	ξύλο	'ksilo	'cvcvcv	tsilo	'cvcvcv	45			
⑲	στρατιωτάκι	stratço'taci	ccvcvcv'cvcv	stratiotaci (E)	ccvcvcvcvcv	18			98
⑳	γλώσσα	'ɣlosa	'cvcvcv	ɣlosa (E)		0			98
㉑	κουμπιά	ku'bja	cv'ccv	kubja (E)		0			98
㉒	δελφίνι	ðel'fini	vcv'cvcv	ðenifi (E)	cv'cvcvcv	5	12		98
㉓	αυγό	a'vɣo	v'ccv	avɣo (E)	vcv	16			98
㉔	αυτιά	a'ftça	v'ccvcv	aftça		0			
㉕	γράμμα	'ɣrama	'cvcvcv	ɣlamà (E)		13	39		98
㉖	εργοστάσιο	er,vo'stasio	vc, cv'cvcvcvcv	erostasio (E)	vcv'cvcvcvcv	5	17		98
㉗	αρκούδα	ar,'kuða	vc,'cvcvcv	arkuð (E)	v'cvcvcv	5			
㉘	πόρτα	'por,ta	'cvc',cv	'porta	'cvcvcv	5			
㉙	αριθμός	ariθ,'mos	vcvc,'cvc	arimòs (E)		0			98
㉚	σφυρίχτρα	sfi'rixtra	ccv'cvcvcvcv	tilixtra (E)	cv'cvcvcvcv	16	18	39	98

	Λέξη	Φωνολογικό μοντέλο	Φωνοτακτική δομή	Φωνητική καταγραφή	Φωνοτακτική καταγραφή	Διαδικασίες			
31	λιοντάρι	lo'dari	εύ'ενυ	lo'dali		39			
32	χουτρή	xo'dri	εύ'εε	xodli (E)		19	39		98
33	δράκος	dra'kos	'εεεε	'ra'tos (E)	'εεεε	13			98
34	θερμόμετρο	ther,'mometro	εεε,'εεεεε	themometa (E)	εεεεεε	5	19		98
35	αυτοκίνητο	afto'cinito	εεεε,'εεεεε	atocinito	εεεεεεε	14			
36	ντουλάπα	du'lapa	εύ'ενυ	du'lapa (E)		0			98
37	καλάθι	ka'laθi	εύ'ενυ	ka'laθi		0			
38	καραμέλα	kara'mela	εεεε'εεε	ka'la'mela (E)		39			98
39	ναύτης	'naftis	'εεεε	naftis (E)		0			98
40	νερό	ne'ro	εύ'ε	ne'lo		39			
41	λουλούδι	lu'luθi	εύ'ενυ	lu'luθi		0			
42	βελόνα	ve'lona	εύ'ενυ	ve'lona (E)		0			
43	κελώνα	ce'lona	εύ'ενυ	ce'lona		0			
44	κάγκελο	'kaθelo	'εεεε	ka'θelo (E)		0			98
45	κύματα	'cimata	'εεεε	'cimata (E)		0			98
46	ήλιος	'iθos	'εεε	iθos		0			
47	καράβι	ka'raβi	εύ'ενυ	ka'raβi (E)		39			
48	φωτιά	fo'tca	εύ'εε	fo'tca (E)	εεε	19a			98
49	καφέ	ka'fes	εύ'εε	ka'fes		0			
50	τζάμι	'dzami	'εεε	'dzami (E)		0			98
51	ψαλίθι	psa'liθi	εεε'εε	psa'liθi	εεεε	46			
52	σχολείο	sxo'lio	εεε'εε	sxo'lio (E)		0			98
53	σφυρί	si'ri	εεε'ε	si'ri (E)		0			98
54	καρφί	kar,'fi	εεε,'ε	ka'ri (E)	εεε	5			98
55	αγουρά	zgu'ra	εεε'ε	zgu'ra	εεε	16			
56	φάντασμα	'fadazma	'εεεεε	'fadazma (E)		15			98
57	πατέ	pa,'to	εεε,'ε	pa'to (E)		5			98
58	θρανίο	θra'nio	εεε'εε	θra'nio (E)		0			98
59	καπνός	ka'pnos	εε'εεε	ka'pnos (E)		20	9		98
60	δάκτυλο	θaxtilo	'εεεεε	θaxtilo (E)		14			98
61	παιχνίδια	pe'xniθia	εε'εεεε	pe'xniθia (E)		16			98
62	σκαμνί	ska'mni	εεε'εε	ska'mni (E)		17	21		98
63	ρολόι	ro'loi	εύ'εε	ro'loi (E)		39			98
64	μικανή	mixa'ni	εεεε'ε	mixa'ni		0			
65	σύννεφο	'sinefo	'εεεε	'sinefo		0			
66	βροχή	vro'ci	εεε'ε	vro'ci	εεε	13	39		
67	λάμπα	'laba	'εεε	'laba		0			
68	αεροπλάνο	aero'plano	εεεε'εεε	aero'plano	εεεεεε	39	6		
69	κύκνος	'ciknos	'εεεε	'ciknos (E)		0			98
70	λίμνη	'limni	'εεε	'limni (E)		0			98

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4:

Ερωτηματολόγιο Ages & Stages
Questionnaires (ASQ)

AGES & STAGES QUESTIONNAIRES (ASQ)

A Parent-Completed, Child-Monitoring System

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Στις ακόλουθες σελίδες υπάρχουν ερωτήσεις για τις δραστηριότητες τις οποίες κάνουν τα παιδιά. Μήπως το δικό σας παιδί κάνει μερικές από τις δραστηριότητες που περιγράφονται εδώ ή /και μήπως υπάρχουν μερικές από αυτές τις οποίες δεν άρχισε ακόμη το παιδί σας να κάνει. Για κάθε θέμα, παρακαλώ όπως εξετάσετε το παρακάτω σελίδες με τα ερωτήματα τα όποια λένε αν το παιδί κάνει την δραστηριότητα πάντα, μερικές φορές ή όχι ακόμα.

Σημαντικά Σημεία για να θυμάστε:

- Προσπαθήστε την κάθε δραστηριότητα να την δοκιμάζετε με το παιδί σας πριν δώσετε την απάντησή σας.
- Προσπαθήστε να συμπληρώσετε το ερωτηματολόγιο σαν παιχνίδι για να είναι ευχάριστο και σε εσάς και στο παιδί σας.
- Σιγουρευτείτε ότι το παιδί σας είναι έτοιμο και ξεκούραστο να παίξει για να συμπληρώσετε το ερωτηματολόγιο.

Όνομα παιδιού:.....

Ημερομηνία Γεννήσεως:.....

Σημερινή Ημερομηνία:.....

Άτομο το οποίο συμπλήρωσε το ερωτηματολόγιο:.....

Πόλη/Επαρχία:.....

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

(Παρακαλώ όπως δοκιμάζετε τη κάθε δραστηριότητα με το παιδί σας πριν δώσετε απάντηση με ένα ✓)

1. Μπορεί το παιδί σας να ονομάσει το λιγότερο τρία αντικείμενα από την ίδια κατηγορία . π.χ Αν πείτε στο παιδί «Πες μου μερικά ζώακια;» και το παιδί σας απαντάει με μερικά όπως «Αγελάδα, σκύλος, γάτα» ή αν πείτε στο παιδί «Πες μου μερικά φαγητά» και το παιδί σας απαντάει με μερικά όπως «Μπισκότο, πατάτα, σάντουιτς»

ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

2. Μπορεί τα παιδί σας να απαντήσει στις ακόλουθες ερωτήσεις:

- **Τι θα κανείς όταν πεινάσεις;** Πιθανές απαντήσεις: «Θέλω φαγητό» «πεινώ»
Παρακαλώ όπως γράψετε την απάντηση του παιδιού σας.....
- **Τι θα κανείς όταν είσαι κουρασμένος;** Πιθανές απαντήσεις «θα πάω για ύπνο», «θα πάω στο κρεβάτι», «θα ξαπλώσω κάτω», «θα καθίσω στο πάτωμα»
Παρακαλώ όπως γράψετε την απάντηση του παιδιού σας.....

Σημειώστε «ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ» αν απαντήσει στην μια και «ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ» αν δεν απαντήσει σε καμιά.

ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

3. Μπορεί το παιδί σας να πει δυο πράγματα από ίδια αντικείμενα;

Π.χ Αν πείτε στο παιδί σας « Πες μου κάτι για την μπάλα», πιθανόν να απαντήσει όπως «είναι μεγάλη και στρογγυλή, βάζουμε γκολ».
Οποιαδήποτε απάντηση σχετική με το ερώτημα θεωρείται σωστή.

ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

4. Μπορεί το παιδί να χρησιμοποιεί ενικό και πληθυντικό αριθμό, αόριστο και ενεστώτα στις λέξεις που παράγει;

Π.χ «Βλέπω δυο γάτες», «Παίζω μπάλα», «Είδα τηλεόραση».

ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

5. Μπορεί το παιδί σας να χρησιμοποιεί στις προτάσεις που παράγει τα παρακάτω : είναι , και , είμαι , δικό μου, το ώστε να κάνει ολοκληρωμένες προτάσεις.

ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΙΝΗΣΗΣ ΜΕ ΤΑ ΠΟΔΙΑ

(Παρακαλώ όπως δοκιμάζετε τη κάθε δραστηριότητα με το παιδί σας πριν δώσετε απάντηση με ένα ✓)

1. Μπορεί το παιδί σας να πιάσει μια μεγάλη μπάλα με όλα του τα δάκτυλα;

ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

2. Μπορεί το παιδί σας να ανεβεί και να κατέβει μια σκάλα χωρίς βοήθεια;

ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

3. Καθώς στέκεται μπορεί το παιδί σας να πάρει μια μπάλα και να την πετάξει σε ένα άτομο που βρίσκεται απέναντι του τουλάχιστον τέσσερα βήματα μακριά;

ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

4. Μπορεί το παιδί σας να σταθεί στο ένα του πόδι για τουλάχιστον 5 δευτερόλεπτα;

ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΜΕ ΤΑ ΧΕΡΙΑ

(Παρακαλώ όπως δοκιμάζετε τη κάθε δραστηριότητα με το παιδί σας πριν δώσετε απάντηση με ένα ✓)

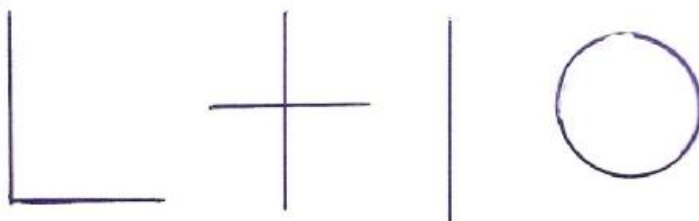
1. Μπορεί το παιδί σας να συναρμολογήσει ένα πάζλ με έξι κομμάτια;

ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

2. Μπορεί το παιδί σας να πάρει το ψαλίδι και να κόψει ένα χαρτί είτε στην μέση είτε στην άκρη σε ευθεία γραμμή και να κινεί το ψαλίδι πάνω-κάτω ανοιγοκλείνοντας το;

ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

3. Μπορεί το παιδί σας να αντιγράψει τα τρία από τα πιο κάτω πέντε σχήματα σε ένα μεγάλο καθαρό χαρτί με μολύβι ή μαρκαδόρο;



ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

4. Μπορεί το παιδί σας να φορέσει ένα πουκάμισο με κουμπιά όπου να τα κουμπώνει για να το φορέσει χωρίς βοήθεια και να τα ξεκουμπώνει για να το βγάλει; Πιθανόν να είναι και μια ζακέτα ή και ένα μπουφάν ή ακόμη μπορεί να είναι και μια κούκλα ώστε να τις φορέσει τα ρούχα της.

ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

5. Μπορεί το παιδί σας να ζωγραφίσει ένα σχέδιο με ένα άνθρωπο που να έχει το ελάχιστο τρία από τα ακόλουθα χαρακτηριστικά: μάτια, μύτη, αυτιά, πόδια, χερι, δάκτυλα, κεφάλι, στόμα, λαιμός, μαλλιά;

ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

6. Μπορεί το παιδί σας να χρωματίσει τις περισσότερες φορές χωρίς οι γραμμές να βγαίνουν έξω από το καθορισμένο πλαίσιο;

ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

ΛΥΣΕΙΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

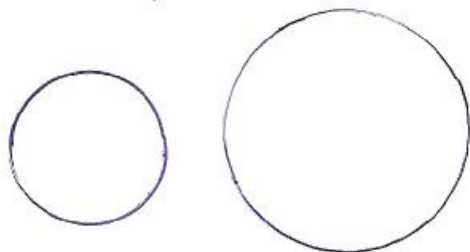
(Παρακαλώ όπως δοκιμάζετε τη κάθε δραστηριότητα με το παιδί σας πριν δώσετε απάντηση με ένα √)

1. Όταν πείτε στο παιδί σας « πέντε, οκτώ, τρία» μπορεί το παιδί σας να επαναλάβει αυτούς τους τρεις αριθμούς στην σωστή σειρά;

Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε οποίους τρεις αριθμούς επιθυμείται. Αν το παιδί σας μπορεί να επαναλάβει έστω και τον ένα από τους τρεις αριθμούς που είπατε τότε απαντήστε ναι στην ερώτηση αυτή.

ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

2. Όταν ρωτήσετε το παιδί σας « Ποιος είναι ο μικρότερος κύκλος» μπορεί το παιδί σας να σας δείξει το μικρότερο κύκλο; Απαντήστε σε αυτήν την ερώτηση χωρίς να δίνετε βοήθεια δείχνοντας είτε κοιτάζοντας έντονα το μικρότερο κύκλο.



ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

3. Χωρίς να δίνετε βοήθεια δείχνοντας, μπορεί το παιδί σας να ακολουθήσει 3 διαφορετικές κατευθύνσεις χρησιμοποιώντας τις λέξεις «κάτω», «ανάμεσα» και «μέση»; Π.χ Πείτε στο παιδί σας να βάλει το βιβλίο *κάτω* από το τραπέζι. Μετά, πείτε στο παιδί να βάλει την μπάλα *ανάμεσα* στις καρέκλες και μετά να βάλει το παπούτσι στην *μέση* του τραπεζιού. Χρησιμοποιείστε οποιαδήποτε αντικείμενα είναι οικεία για τη εκτέλεση της δραστηριότητας δίνοντας άπλες εντολές.

ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

4. Όταν δείξετε ένα αντικείμενο στο παιδί σας και ρωτήσετε « Τι χρώμα είναι αυτό;» δίνοντας στο παιδί αντικείμενα με διαφορετικά χρώματα όπως μπλε, κόκκινο, κίτρινο, πορτοκαλί, μαύρο, άσπρο ή ροζ μπορεί το παιδί να σας τα ονομάσει; Απαντήστε μόνο όταν το παιδί απαντήσει σωστά στην ερώτηση χρησιμοποιώντας 5 χρώματα σωστά.

ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

5. Μπορεί το παιδί σας να φορέσει τα ρούχα ενός μέλους της οικογενείας σας και να υποδυθεί το άτομο αυτό ή ακόμα να φορέσει την στολή ενός ζώου και να κάνει χαρακτηριστικές κινήσεις του ζώου αυτού ή ακόμα και να παράγει τους ήχους του συγκεκριμένου ζώου;

ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

6. Αν τοποθετήσετε 5 αντικείμενα μπροστά από το παιδί σας, μπορεί να σας τα μετρήσει λέγοντας « ένα, δυο, τρία, τέσσερα, πέντε»; Κάντε αυτήν την δραστηριότητα χωρίς να δείχνετε ή να μετράτε εσείς και να επαναλαμβάνει το παιδί.

ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ

(Παρακαλώ όπως δοκιμάζετε τη κάθε δραστηριότητα με το παιδί σας πριν δώσετε απάντηση με ένα ✓)

1. Μπορεί το παιδί σας να σερβίρει τον εαυτό του, παίρνοντας φαγητό από ένα τόπο σε ένα άλλο χρησιμοποιώντας σκευή; Π.χ μπορεί το παιδί σας να πάρει μαρμελάδα με ένα μεγάλο κουτάλι και να το βάλει στο πιάτο του;

ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

2. Μπορεί να σας πει το παιδί σας 4 από τα ακόλουθα:

- Όνομα
- Ηλικία
- Τόπος διαμονής
- Επώνυμο

- Ξεχωρίζει το αγόρι από το κορίτσι
- Αριθμός τηλεφώνου

Παρακαλώ όπως κυκλώσετε αυτά που απάντησε το παιδί σας.

ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

3. Μπορεί το παιδί σας να πλένει τα χεριά και το πρόσωπο του με σαπούνι και να τα σκουπίζει με πετσέτα χωρίς βοήθεια;

ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

4. Μπορεί το παιδί σας να σας πει δυο ή περισσότερα ονόματα από τους φίλους του; Μην συμπεριλάβετε αδελφούς ή αδελφές.

ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

5. Μπορεί το παιδί σας να βουρτσίζει τα δόντια του, βάζοντας πρώτα οδοντόπαστα στην οδοντόβουρτσα και βουρτσίζοντας όλα τα δόντια του χωρίς βοήθεια;

ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

6. Μπορεί το παιδί σας να ντυθεί και να ξεντυθεί χωρίς βοήθεια;(εκτός από κουμπιά)

ΝΑΙ.....ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ.....ΟΧΙ ΑΚΟΜΑ.....

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ (ΚΥΚΛΩΣΤΕ ΤΗΝ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΑΣ)

1.Πιστευεται ότι το παιδί σας ακούει καλά;

Αν όχι, εξηγήστε.....

ΝΑΙ ΟΧΙ

2.Πιστευεται ότι το παιδί σας μιλαει όπως άλλα παιδιά της ηλικίας του;

Αν όχι, εξηγήστε.....

ΝΑΙ ΟΧΙ

3. Μπορείτε να καταλάβετε τα περισσότερα από αυτά από τα όποια λέει το παιδί σας;

Αν όχι, εξηγήστε.....

ΝΑΙ ΟΧΙ

4. Πιστεύεται ότι το παιδί σας περιπατάει, τρέχει και πηδαι όπως άλλα παιδιά της ηλικίας του;

Αν όχι, εξηγήστε.....

ΝΑΙ ΟΧΙ

5. Υπάρχει κάτι στο παιδί σας το οποίο σας ανησυχεί;

Αν όχι, εξηγήστε.....

ΝΑΙ ΟΧΙ

6. Είχε το παιδί σας οποιαδήποτε ιατρικά προβλήματα τους προηγούμενους μήνες;

Αν όχι, εξηγήστε.....

ΝΑΙ ΟΧΙ

7. Έχετε κάποιες υποψίες για την όραση του παιδιού σας;

Αν όχι, εξηγήστε.....

ΝΑΙ ΟΧΙ

8. Κάποιος από τους γονείς είχε οικογενειακή ιστορία για προβλήματα ακοής;

Αν όχι, εξηγήστε.....

ΝΑΙ ΟΧΙ

Παρακαλώ όπως μεταφέρετε εδώ τις απαντήσεις από τις ερωτήσεις που έγιναν στα πιο πάνω ερωτήματα του ερωτηματολογίου κυκλώνοντας με ΝΑΙ Ή ΟΧΙ:

- | | | |
|---|-----|-----|
| 1. Ακούει καλά; | ΝΑΙ | ΟΧΙ |
| 2. Μιλά όπως άλλα παιδιά; | ΝΑΙ | ΟΧΙ |
| 3. Καταλαμβάνετε την ομιλία του παιδιού; | ΝΑΙ | ΟΧΙ |
| 4. Περιπατάει, τρέχει και πηδαι όπως άλλα παιδιά; | ΝΑΙ | ΟΧΙ |
| 5. Οικογενειακή ιστορία με προβλήματα ακοής; | ΝΑΙ | ΟΧΙ |
| 6. Βλέπει καλά; | ΝΑΙ | ΟΧΙ |
| 7. Πρόσφατα ιατρικά προβλήματα; | ΝΑΙ | ΟΧΙ |

48 Month/4 Year ASQ Information Summary

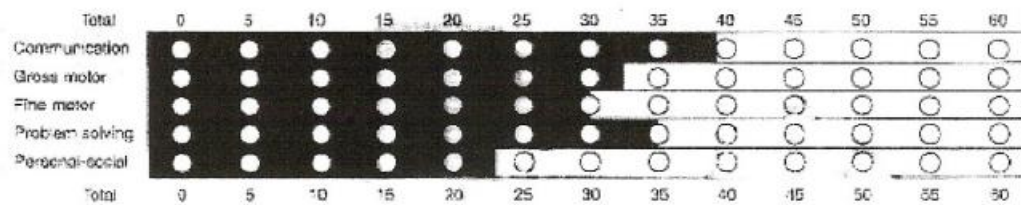
Child's name: _____ Date of birth: _____
 Person filling out the ASQ: _____ Relationship to child: _____
 Mailing address: _____ City: _____ State: _____ ZIP: _____
 Telephone: _____ Assisting in ASQ completion: _____
 Today's date: _____

OVERALL: Please transfer the answers in the Overall section of the questionnaire by circling "yes" or "no" and reporting any comments.

<p>1. Hears well? Comments: YES NO</p> <p>2. Talks like other children? Comments: YES NO</p> <p>3. Understand child? Comments: YES NO</p> <p>4. Walks, runs, and climbs like others? Comments: YES NO</p>	<p>5. Family history of hearing impairment? Comments: YES NO</p> <p>6. Vision okay? Comments: YES NO</p> <p>7. Recent medical problems? Comments: YES NO</p> <p>8. Other concerns? Comments: YES NO</p>
---	---

SCORING THE QUESTIONNAIRE

- Be sure each item has been answered. If an item cannot be answered, refer to the ratio scoring procedure in *The ASQ User's Guide*.
- Score each item on the questionnaire by writing the appropriate number on the line by each item answer.
YES = 10 SOMETIMES = 5 NOT YET = 0
- Add up the item scores for each area, and record these totals in the space provided for area totals.
- Indicate the child's total score for each area by filling in the appropriate circle on the chart below. For example, if the total score for the Communication area was 50, fill in the circle below 50 in the first row.



Examine the blackened circles for each area in the chart above.

- If the child's total score falls within the area, the child appears to be doing well in this area at this time.
- If the child's total score falls within the area, talk with a professional. The child may need further evaluation.

OPTIONAL: The specific answers to each item on the questionnaire can be recorded below on the summary chart.

		Score	Cutoff	Communication	Gross motor	Fine motor	Problem solving	Personal-social
48 months/4 years	Communication		39.1	V V V	V V V	V V V	V V V	V V V
	Gross motor		32.9	6 V V V	2 V V V	2 V V V	2 V V V	2 V V V
	Fine motor		30.0	3 V V V	3 V V V	3 V V V	3 V V V	3 V V V
	Problem solving		35.0	4 V V V	4 V V V	4 V V V	4 V V V	4 V V V
	Personal-social		23.4	6 V V V	6 V V V	6 V V V	6 V V V	6 V V V
				Y S N	Y S N	Y S N	Y S N	Y S N

Administering program or provider: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Beth McIntosh & Barbara J. Dodd (2008). *Two-year-olds' phonological acquisition: Normative data. International Journal of Speech –Language Pathology , Australia,10(6),460-469.*
2. Diane Bricker and Jane Squires (1999). *Ages & Stages Questionnaires (ASQ). A parent – Completed , Child- Monitoring System (2nd edition).*
3. Θεοδώρου Έλενα (2007). Πτυχιακή εργασία με θέμα : « Φωνητική ανάπτυξη παιδιών ηλικίας 24 με 36 μηνών που μιλούν την κυπριακή γλώσσα». Πανεπιστήμιο Κύπρου.
4. Ιωάννου Ν. Παρασκευόπουλου. Εξελικτική Ψυχολογία: η ψυχική ζωή από τη σύλληψη ως την ενηλικίωση (2^{ος} τόμος). Αθήνα. Καθηγητού Γενικής Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών.
5. Κατή Δ. (2000). Γλώσσα και Επικοινωνία στο Παιδί (4^η έκδοση). Αθήνα : Εκδόσεις Οδυσσέας
6. Μαυρομάτη Αρετή (2007). Πτυχιακή εργασία με θέμα: «Γλωσσική και Επικοινωνιακή Ικανότητα σε παιδιά πολλαπλής γεννάς» . Α.Τ.Ε.Ι Πάτρας: Τμήμα Λογοθεραπείας.
7. Μπαμπινιώτης Γ. (2002). Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας (2^η έκδοση). Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε.
8. McAfee J. G., & Shipley K.G. (1998). *Assessment in Speech-Language Pathology: A Resource Manual (2nd edition).* Canada: Singular Publishing Group.
9. Ομάδα Έρευνας Πανελλήνιος Σύλλογος Λογοπεδικών (1995). «Δοκιμασία Φωνητικής και Φωνολογικής Εξέλιξης». Αθήνα: Τερεζάκη & ΣΙΑ Ο.Ε.

10. Πήτα Ρ. (1998). *Ψυχολογία της Γλώσσας* (Ζ' έκδοση). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
11. Pamela Grunwell (1981). The development of phonology : a descriptive profile, 161-169. Ανακτήθηκε την 1 Μαΐου 2008, από <http://fla.sagepub.com>
12. Φιλιππάκη Ειρήνη – Warburton (1992). Εισαγωγή στη θεωρητική γλωσσολογία (7^η έκδοση). Αθήνα : Εκδόσεις Νεφέλης.
13. Watt N., Wetherby A., & Shumway S.(2006) . Prelinguist Predictors of Language Outcome at 3 Years of Age. *Journal of Speech , Language and Hearing Research*, 49,1224-1237. Ανακτήθηκε 3 Μαΐου 2007 , από <http://jslhr.asha.org/cgi/reprint/49/6/1224>.